



Nedlloyd Pensioenfonds



Bron: ANP

Jaarverslag 2016

Inhoudsopgave

1. Kerncijfers.....	3
2. Organisatieprofiel.....	4
3. Bestuursverslag	9
3.1 Inleiding.....	9
3.2 Financiële positie.....	10
3.3 Beleggingen	12
3.4 Pensioenen	15
3.5 Actuariële analyse van het resultaat.....	18
3.6 Uitvoeringskosten	19
3.7 Communicatie	21
3.8 Governance	23
3.9 Risicohouding en -beheersing	29
3.10 Toekomst pensioenfonds	31
3.11 Vooruitzichten	32
4. Jaarrekening 2016	33
4.1 Balans per 31 december.....	33
4.2 Staat van baten en lasten.....	34
4.3 Kasstroomoverzicht.....	35
4.4 Toelichting behorende tot de jaarrekening	36
4.5 Toelichting op balans en staat van baten en lasten.....	40
4.6 Risicobeheersing.....	51
4.7 Bestemming van het resultaat	58
4.8 Gebeurtenissen na balansdatum	58
5. Overige gegevens	59
5.1 Actuariële verklaring	59
5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	61
5.3 Verslag van het verantwoordingsorgaan	68
5.4 Verslag van de visitatiecommissie.....	71
5.5 Personalialia	75
5.6 Samenvatting Pensioenreglement IDC 2015.....	78

1. Kerncijfers

1. Kerncijfers	2016	2015	2014	2013	2012
Financiële positie (x € 1 mln)					
Pensioenvermogen	1.400	1.366	1.366	1.182	1.244
Pensioenverplichtingen risico fonds	1.172	1.168	1.188	1.102	1.189
Pensioenverplichtingen risico deelnemers	6	3	-	-	-
Dekkingsgraad	118,7%	116,6%	115,0%	107,3%	104,6%
Beleidsdekkingsgraad	114,5%	116,7%	111,3%	-	-
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,1%	104,1%	104,1%	104,1%
Vereiste dekkingsgraad	116,0%	116,4%	113,0%	113,2%	109,6%
Beleggingen (x € 1 mln)					
◦ Aandelen	272	252	266	256	231
◦ Indirect vastgoed	169	136	129	151	168
◦ Alternatieve beleggingen	88	110	106	93	116
◦ Credits	224	217	176	183	136
◦ Staatsobligaties	611	591	595	467	506
◦ Derivaten	-	-	63	9	51
◦ Liquide middelen	23	49	25	17	27
Totaal Beleggingen risico fonds	1.387	1.356	1.359	1.176	1.234
Totaal Beleggingen risico deelnemers	6	3	-	-	-
Rendement					
Behaald jaarrendement	7,5%	4,7%	21,8%	0,6%	9,0%
Benchmark	7,8%	3,3%	19,3%	0,1%	7,9%
Behaald vijfjaarsrendement (op jaarbasis)	8,5%	8,1%	8,6%	6,0%	3,2%
Vijfjaarsbenchmark (op jaarbasis)	7,5%	7,1%	7,6%	5,1%	3,4%
Pensioenen (x € 1 mln)					
Ontvangen premies	3,5	6,5	6,8	6,9	5,5
Betaalde uitkeringen	66,3	67,7	69,3	70,8	72,3
Toeslag (indexatie)	0,05%	0,35%	0,0%	0,0%	0,0%
Werkgevers en deelnemers					
Aantal werkgevers	7	9	6	7	7
◦ Actieven	466	833	686	685	650
◦ Slapers	3.113	2.814	2.818	2.980	3.079
◦ Gepensioneerden	7.292	7.472	7.664	7.910	8.037
Totaal aantal deelnemers	10.871	11.119	11.168	11.575	11.766
Uitvoeringskosten					
Pensioenbeheerkosten (x € 1 mln)	2,3	2,3	2,4	2,3	2,7
Pensioenbeheerkosten per deelnemer	290	278	293	262	310
Vermogensbeheerkosten (x € 1 mln)	9,6	10,3	10,0	11,0	10,6
Vermogensbeheerkosten in %*	0,69%	0,74%	0,79%	0,91%	0,86%
Transactiekosten beleggingen in %*	0,02%	0,07%	0,03%	0,03%	0,04%
* in % van gemiddeld belegd vermogen					

2. Organisatieprofiel

Stichting Nedlloyd Pensioenfonds (hierna: **het pensioenfonds**), statutair gevestigd te Rotterdam, is een ondernemingspensioenfonds, opgericht op 1 januari 1971 ten behoeve van de voormalige Koninklijke P&O Nedlloyd N.V. en haar (rechts)voorgangers. In 2005 is Koninklijke P&O Nedlloyd N.V. overgenomen door de Maersk Group. Met de volgende ondernemingen van de Maersk Group is een uitvoeringsovereenkomst afgesloten: Maersk Line Netherlands B.V., Maersk Ship Management B.V., Star Container Services B.V., Ardent Maritime Netherlands B.V. (voorheen Svitzer Salvage B.V.), Svitzer Amsterdam B.V. en Port Towage Amsterdam B.V. Tevens voert het pensioenfonds de pensioenregeling uit van het personeel in eigen dienst.

Het bestuur heeft begin 2017 de missie, visie en strategie van het pensioenfonds herijkt. De kernwaarden van het pensioenfonds zijn hierbij als uitgangspunt gebruikt. In de missie, visie en strategie wordt onder “deelnemers” verstaan: actieve deelnemers, gewezen deelnemers (slapers), pensioengerechtigden en hun nabestaanden, partners en voormalige partners.

Kernwaarden

Betrouwbaar. De deelnemers kunnen erop vertrouwen dat de toevertrouwde middelen op een verantwoorde manier worden belegd. Het pensioenfonds voert zijn taken degelijk uit en toetst of afspraken in overeenstemming zijn met de wet- en regelgeving. Het pensioenfonds werkt vanuit een robuust en solide beleidskader en de beginselen van goed pensioenfondsbestuur. De beslissingen van het pensioenfonds zijn zorgvuldig en passen bij het karakter en de verantwoordelijkheden van het pensioenfonds.

Betrokken en klantgericht. Het pensioenfonds staat dicht bij zijn deelnemers en de aangesloten werkgevers. Dit uit zich in servicegerichtheid naar de deelnemers en de werkgevers en in verschillende vormen van communicatie.

Omgevingsbewust. Het pensioenfonds is zich bewust van de omgeving waarin het opereert. Het pensioenfonds handelt daarom kostenbewust en maatschappelijk verantwoord. Daarnaast zijn de alternatieve toekomstmogelijkheden voor het pensioenfonds bekend en monitort het pensioenfonds jaarlijks zijn eigen prestaties ten opzichte van deze mogelijke alternatieve toekomstmogelijkheden respectievelijk ten opzichte van de pensioensector.

Missie

Het pensioenfonds voert de door sociale partners van (voormalig) aangesloten werkgevers opgestelde pensioenregelingen uit voor de deelnemers door servicegericht, kostenbewust, maatschappelijk verantwoord en integer te handelen waarbij belangen evenwichtig worden afgewogen en met de ambitie om binnen de gestelde wettelijke kaders de koopkracht zo veel als mogelijk te behouden.

Visie

Het pensioenfonds speelt in op de ontwikkelingen binnen de pensioensector en behartigt de belangen van de deelnemers. Vertrouwen in het pensioenfonds is van groot belang. Het pensioenfonds voert een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid en bevordert het pensioenbewustzijn van zijn deelnemers, ook waar het gaat om risico's en rechten, door middel van relevante en transparante communicatie. Kritische succesfactoren hierbij zijn: een goed bestuur, een goede pensioenuitvoering, kostenbewustzijn en voldoende omvang.

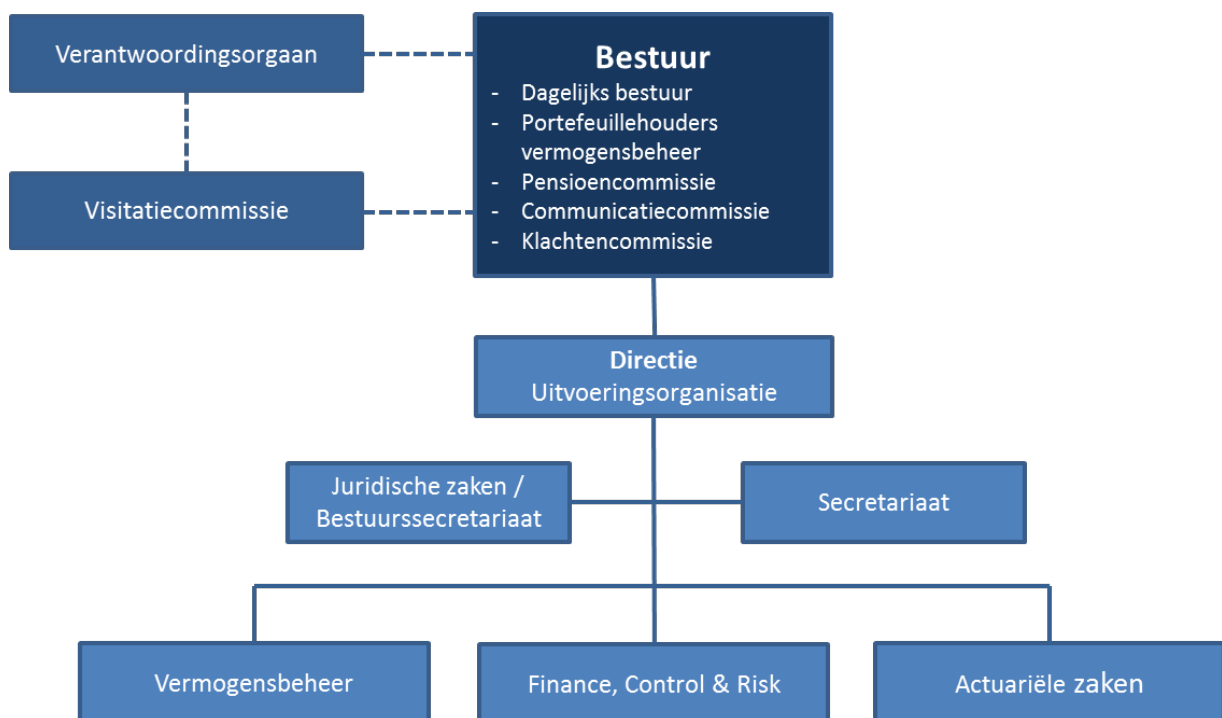
Strategie

Het pensioenfonds streeft de missie en visie na door:

- Het beheren van het vermogen op basis van investment beliefs, waarbij een prudent en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid wordt gevoerd, zonder afbreuk te doen aan de rendementsdoelstelling en de eis dat te allen tijde voldoende liquiditeit beschikbaar is om de kosten en uitkeringen te voldoen.
- Het communiceren en informeren van de deelnemers op een begrijpelijke wijze. De informatie is relevant en helder met als doel de betrokkenheid van deelnemers bij hun pensioen te stimuleren.
- Het periodiek evalueren van het kostenniveau, de omvang van het pensioenvermogen, de efficiëntie en de governance.
- Het actief zoeken naar samenwerking en het onderzoeken van mogelijke samenwerkingsvormen.

Organisatie

Het organigram van het pensioenfonds per eind 2016 staat hieronder weergegeven. De beschrijving van de organisatie volgt daarna. De personalia van de bestuursleden, directie, leden van het verantwoordingsorgaan, leden van de visitatiecommissie, de adviserend en certificerend actuaris en accountant staan in paragraaf 5.5.



Bestuur

Het pensioenfonds heeft een paritair bestuur bestaande uit zeven bestuursleden waarvan twee leden de werkgever, twee leden de werknemers en drie leden de pensioengerechtigden vertegenwoordigen. Het bestuur is verantwoordelijk voor strategie, beleid en de uitvoering daarvan en is tevens verantwoordelijk voor een juiste uitvoering van de uitbestede taken.

Dagelijks bestuur

De voorzitter en de twee plaatsvervangende voorzitters fungeren als het dagelijks bestuur. In goed overleg met de directeur van het pensioenfonds draagt het dagelijks bestuur in zijn algemeenheid zorg voor het toezicht op de gang van zaken binnen het pensioenfonds, in het bijzonder de dagelijkse uitvoering van werkzaamheden door de uitvoeringsorganisatie. Tevens is de auditfunctie bij het dagelijks bestuur ondergebracht.

Portefeuillehouders vermogensbeheer

De portefeuillehouders vermogensbeheer overleggen met de uitvoeringsorganisatie over de agenda en de in te brengen memo's met betrekking tot de beleggingen. Discussies en besluiten met betrekking tot de beleggingen worden in bestuursvergaderingen gevoerd en genomen.

Externe beleggingsadviseurs worden uitgenodigd bij de bespreking van de beleggingsonderwerpen in de bestuursvergaderingen. Twee bestuursleden vervullen de functie van portefeuillehouder vermogensbeheer.

Pensioencommissie

De pensioencommissie adviseert het bestuur over voorstellen van de uitvoeringsorganisatie, met name over het algemene pensioenbeleid, de pensioenreglementen, de inhoud van de uitvoeringsovereenkomst en ontwikkelingen in wet- en regelgeving. Deze commissie bestaat in 2016 uit twee bestuursleden en een voormalig bestuurslid en wordt op ad-hoc basis bijgestaan door de adviserend actuaris.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie adviseert het bestuur over voorstellen van de uitvoeringsorganisatie, met name over ontwikkelingen in wet- en regelgeving op het gebied van communicatie, over het communicatiebeleids- en actieplan en over communicatie-uitingen van het pensioenfonds. Deze commissie bestaat in 2016 uit drie bestuursleden en een externe adviseur.

Klachtencommissie

De klachtencommissie behandelt namens het bestuur het beroep dat een deelnemer heeft ingediend tegen een beslissing van de directeur over de interpretatie en/of uitvoering van de pensioenreglementen en over gevallen van onheuse bejegening. Deze commissie bestaat uit drie bestuursleden.

Verkiezingscommissie

De verkiezingscommissie organiseert de verkiezingen voor pensioengerechtigdenbestuursleden en bestaat uit twee bestuursleden en een lid aangewezen door de Vereniging Deelnemers Nedlloyd Pensioenfonds (hierna: **DNP**). Deze commissie is actief als er een vacature ontstaat voor de pensioengerechtigden in het bestuur. In geval een vacature ontstaat voor een werknemerslid in het verantwoordingsorgaan bestaat de verkiezingscommissie uit een lid van het verantwoordingsorgaan, niet zijnde een werknemerslid en een bestuurslid.

Uitvoeringsorganisatie

Het bestuur heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden gedelegeerd aan de uitvoeringsorganisatie van het pensioenfonds. De uitvoeringsorganisatie bereidt het beleid voor, zorgt voor een adequate uitvoering van het beleid en houdt namens het bestuur toezicht op de partijen aan wie is

uitbesteed en rapporteert hierover aan het bestuur. Ook rapporteert de uitvoeringsorganisatie aan de externe toezichthouders.

Het pensioenfonds heeft delen van zijn bedrijfsprocessen uitbesteed aan derde partijen. Dit betreft de pensioenadministratie en een groot deel van het vermogensbeheer. Ook heeft het pensioenfonds een custodian aangesteld voor de bewaring van de effecten.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit negen leden: vijf leden namens de pensioengerechtigden, twee leden namens de werknemers en twee leden namens de werkgevers.

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de uitvoering hiervan. Het verantwoordingsorgaan controleert of het bestuur het beleid goed en binnen de gemaakte afspraken en kaders uitvoert en of het de belangen van de betrokkenen evenwichtig afweegt.

Het verantwoordingsorgaan heeft daarnaast het recht om gevraagd en ongevraagd het bestuur van advies te voorzien. Het verantwoordingsorgaan kan, als het van oordeel is dat het bestuur niet naar behoren functioneert, zich wenden tot de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam.

Het verslag van het verantwoordingsorgaan en de reactie daarop van het bestuur staan in paragraaf 5.3 van dit jaarverslag.

Visitatiecommissie

De visitatiecommissie voert het intern toezicht uit op het bestuur. De visitatiecommissie bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen. De leden worden door het bestuur benoemd na voordracht van de selectiecommissie, die bestaat uit twee leden van het bestuur en twee leden van het verantwoordingsorgaan. De selectie vindt plaats aan de hand van een opgesteld functieprofiel. De leden worden voor een periode van vier jaar benoemd en kunnen één keer worden herbenoemd. Leden van de visitatiecommissie zijn op geen enkele andere wijze gelieerd aan het pensioenfonds of de werkgevers.

De visitatiecommissie heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij het pensioenfonds en beoordeelt daarbij hoe het pensioenfonds wordt bestuurd, of het bestuur de belangen van alle betrokkenen evenwichtig afweegt en of het pensioenfonds risico's adequaat beheerst. De visitatiecommissie heeft hiervoor onder andere overleg met het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de uitvoeringsorganisatie en met de externe beleggingsadviseurs. De visitatiecommissie bespreekt haar bevindingen met het bestuur. Daarnaast legt de visitatiecommissie verantwoording af over de uitvoering van haar taken aan het verantwoordingsorgaan, de aangesloten werkgevers en in het jaarverslag.

Het verslag van de visitatiecommissie en de reactie daarop van het bestuur staan in paragraaf 5.4 van dit jaarverslag.

Compliance officer

Het pensioenfonds kent een interne en externe compliance officer. De compliance officers zien erop toe dat het pensioenfonds voldoet aan de actuele wet- en regelgeving op het gebied van compliance

en ziet toe op de naleving van de gedragscode van het pensioenfonds.

Meldingen op grond van de gedragscode worden door de medewerkers van de uitvoeringsorganisatie gedaan aan de interne compliance officer. De overige verbonden personen melden aan de externe compliance officer. Over de jaarlijkse naleving van de gedragscode wordt door alle verbonden personen aan de externe compliance officer gerapporteerd. Jaarlijks rapporteert de externe compliance officer over de naleving van wet- en regelgeving en gedragscode aan het bestuur. Hierbij betreft de externe compliance officer de bevindingen van de interne compliance officer.

Externe adviseurs

Het bestuur wordt ondersteund door twee externe beleggingsadviseurs die tijdens bestuursvergaderingen deelnemen aan de bespreking over beleggingen. Daarnaast maakt het bestuur gebruik van een externe adviseur op het gebied van strategisch risicomanagement. Het bestuur wordt tevens ondersteund door de adviserend actuaris.

Certificerend actuaris en accountant

Willis Towers Watson is belast met de actuariële certificering en brengt verslag uit aan het bestuur over de controle van de berekeningen van de pensioenverplichtingen, de actuariële analyse van de resultaten en de beoordeling van de financiële positie van het pensioenfonds.

KPMG Accountants N.V. is benoemd als externe accountant en geeft in die hoedanigheid de controleverklaring af bij de jaarrekening. De accountant rapporteert zijn bevindingen aan het bestuur.

Toezichthouders

De toezichthouders op pensioenfonds zijn De Nederlandsche Bank N.V. (hierna: **DNB**) en Stichting Autoriteit Financiële Markten (hierna: **AFM**). Zij oefenen het externe toezicht uit. DNB is verantwoordelijk voor het prudentieel toezicht en de AFM voor het gedragstoezicht.

3. Bestuursverslag

3.1 Inleiding

Het afgelopen jaar heeft het bestuur met leedwezen kennis genomen van het overlijden van de heer Eric Roelen, lid en voormalig voorzitter van het verantwoordingsorgaan sinds 2011. Het bestuur is hem veel dank verschuldigd voor zijn inzet voor het pensioenfonds.

Het jaar 2016 was een positief jaar voor de Nederlandse economie. De economie bereikte met een 2,1% groei een niveau dat sinds het begin van de financiële crisis in 2007 niet meer is gezien. De Nederlandse economie groeit hiermee al elf kwartalen op rij en ook het aantal banen groeit nog steeds. Het laatste kwartaal van 2016 kende ook de grootste groei van consumptieve uitgaven in negen jaar. De rente is in 2016 gemiddeld echter nog wat gedaald met als een belangrijke oorzaak het aanhoudende ruime monetaire beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Het beoogde effect van dit beleid, een hogere inflatie, lijkt zich pas in 2017 wat meer te manifesteren. De huidige lage rente is nadelig voor pensioenfondsen en verzekeraars.

Naast een voorzichtige groei van de wereldeconomie zijn echter ook de onzekerheden voor de toekomst toegenomen door bijvoorbeeld de ongewisse gevolgen van de Brexit, en daarnaast onder meer door een toename van de geopolitieke spanningen in de wereld.

Voor de beleggingen van het pensioenfonds was 2016 een positief jaar. Het rendement van de hele portefeuille bedroeg 7,5%¹. Het rendement van de returnportefeuille bedroeg 7,3% en van de risicomanagementportefeuille 7,4%. Het totale rendement lag 0,4% lager dan de strategische benchmark, hetgeen met name werd veroorzaakt door een underperformance van de aandelenportefeuille. De dekkingsgraad gebaseerd op de marktrente steeg van 115,1% eind 2015 naar 116,8% ultimo 2016. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is, vanwege de twaalfmaands middeling echter gedaald van 116,7% naar 114,5%.

De rente is ook in 2016 op een laag niveau gebleven. De huidige lage rente heeft nadelige gevolgen voor pensioenen en pensioenfondsen. Het aanhoudend ruime monetaire beleid van de ECB heeft daarbij nog niet geleid tot een duidelijk hogere inflatie.

Het jaar 2016 kon met een positief bericht aan alle deelnemers van het pensioenfonds worden afgesloten, namelijk dat het bestuur het besluit had genomen om op de pensioenaanspraken en pensioenrechten in het pensioenfonds per 1 januari 2017 een toeslag van 0,05% te verlenen. Dit is de helft van het inflatiecijfer waar de toeslag op wordt gebaseerd en het maximaal toegestane percentage volgens de wettelijke rekenregels. Deze toeslag heeft geen betrekking op het kapitaal dat wordt opgebouwd op de individuele beleggingsrekening van de actieve deelnemers in de IDC-pensioenregeling.

In mei 2016 won het pensioenfonds de Gold Award voor “Best Small Real Estate Investor” tijdens de uitreiking van de IPE Reals Estate Global Awards.

¹ Het totaal rendement is hoger dan de som van het rendement van de deelp portefeuilles. Dit komt door wijzigingen in de wegingen van de portefeuille gedurende het jaar.

3.2 Financiële positie

De financiële positie van een pensioenfonds wordt onder meer weergegeven door de dekkingsgraad. Deze wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen² (*technische voorzieningen*). De dekkingsgraad is in 2016 gestegen van 116,6% naar 118,7%. In onderstaande tabel staan de oorzaken van dit verloop met hun effect op de dekkingsgraad. Dit is een samenvatting van tabel 3.5 *Actuariële analyse*.

In het kader van de jaarrekening wordt de dekkingsgraad berekend op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

3.2a Dekkingsgraad verloop	2016	2015
Stand per 1 januari	116,6%	111,9%
Mutaties:		
Beleggingsresultaat	8,3%	5,1%
Toeslag (indexatie)	-0,1%	-0,4%
Pensioenuitkeringen	1,5%	1,0%
Benodigde interest ivm rekenrente	-0,1%	-0,4%
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	-7,4%	-0,5%
Wijziging sterftegrondslagen	-0,2%	0,0%
Overige mutaties	0,1%	-0,1%
Totaal mutaties:	2,1%	4,7%
Stand per 31 december	118,7%	116,6%

De beleidsdekkingsgraad³ daalde daarentegen nog van 116,7% naar 114,5% als gevolg van de twaalfmaands middeling.

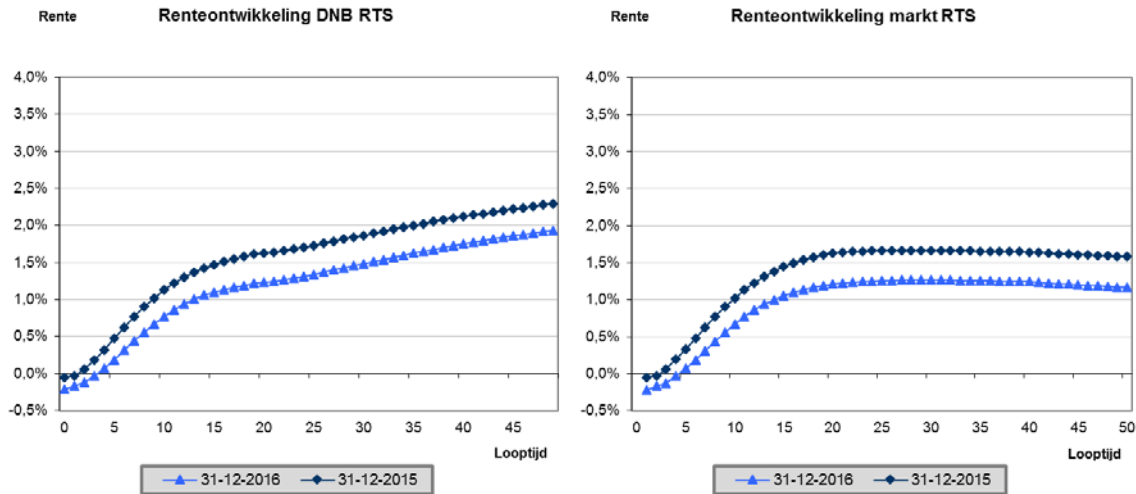
Het beleggingsresultaat over 2016 had een positief effect op de dekkingsgraad van 8,3%-punt (2015: 5,1%-punt). De verandering van de rente had een negatief effect op de dekkingsgraad van 7,4%-punt (2015: 0,5%-punt negatief).

De beleidsdekkingsgraad ultimo 2016 ligt boven de *minimaal vereiste dekkingsgraad* van 104,1%. Er is dus geen dekkingstekort. De beleidsdekkingsgraad ligt echter nog onder de *vereiste dekkingsgraad* van 116,0% per eind december (2015: 116,4%). Hierdoor bevindt het pensioenfonds zich op balansdatum nog steeds in een situatie van reservetekort en is in het eerste kwartaal van 2017 een actualisatie van het herstelplan ingediend bij DNB.

² Sinds 31-12-2015 worden hierbij ook de beleggingen en verplichtingen voor risico deelnemers meegenomen.

³ Dit is het gemiddelde van de dekkingsgraad over de laatste 12 maanden.

Marktrente



De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. DNB hanteert hierbij de *ultimate forward rate (UFR)*. Dit betekent dat verplichtingen van meer dan twintig jaar contant worden gemaakt tegen een rente die naar een afgesproken niveau toe beweegt⁴, omdat de marktrente voor deze looptijden minder betrouwbaar wordt geacht. In onderstaande tabel staat een vergelijking van de nominale en de reële dekkingsgraden op basis van de DNB-rentetermijnstructuur en de markt-rentetermijnstructuur.

3.2b Dekkingsgraden	Rentetermijnstructuur 2016		Rentetermijnstructuur 2015	
	DNB	Markt	DNB	Markt
Nominale dekkingsgraad	118,7%	116,8%	116,6%	115,1%
Reële dekkingsgraad	96,3%	89,9%	97,8%	92,1%
Beleidsdekkingsgraad	114,5%	n.v.t.	116,7%	n.v.t.

Voor het beleid van afdekking van het renterisico van de verplichtingen wordt gebruik gemaakt van de marktrente om de verplichtingen te waarderen. De waardering van de obligaties, die voor afdekking van het renterisico worden gebruikt, gebeurt immers ook op basis van de marktrente. De nominale dekkingsgraad op basis van de marktrente is met 1,8%-punt gestegen ten opzichte van eind 2015. De nominale dekkingsgraad wordt berekend als de totale activa minus de overige passiva gedeeld door de technische voorzieningen. De reële dekkingsgraad⁵ (op basis van de marktrente) is met 2,2%-punt gedaald. Bij de reële dekkingsgraad (op basis van de marktrente) worden de verplichtingen bepaald door alle toekomstige uitkeringen te verhogen met de door de markt verwachte inflatie. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat het pensioenfonds theoretisch voldoende vermogen bezit om aan de met de verwachte inflatie verhoogde pensioenverplichtingen te voldoen.

⁴ Sinds juli 2015 wordt de UFR bepaald op basis van de gerealiseerde maandelijkse 20-jaars forward rentes in de voorgaande 10 jaar.

⁵ De reële dekkingsgraad op basis DNB is berekend volgende de definitie in art. 7 van de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling. Deze wordt jaarlijks aan DNB gerapporteerd.

3.3 Beleggingen

Het jaar 2016 was opnieuw een positief jaar voor de beleggingen. Positieve rendementen werden met name behaald op vastgoed, Amerikaanse aandelen en aandelen in opkomende markten. Het rendement op private equity was dit jaar relatief beperkt.

Na een aanvankelijke scherpe daling in 2016 liep de marktrente tegen het einde van het jaar weer wat op. Per saldo daalde de nominale 10-jaars marktrente van 1,0% naar 0,7%. Deze rente is gebaseerd op de zogenoemde zero coupon swapcurve met een duur van tien jaar, die maatgevend is voor de pensioenverplichtingen van het pensioenfonds. De ECB heeft het begin 2015 ingezette omvangrijke programma van kwantitatieve verruiming om de economische groei te stimuleren en inflatie aan te wakkeren nog verder uitgebreid. Inmiddels lijkt de inflatie nu licht op te gaan lopen.

In tabel 3.3a staan de totale beleggingen voor risico fonds (inclusief liquide middelen), die € 1.387 miljoen bedragen (2015: € 1.356 miljoen). Er is een positief netto beleggingsresultaat behaald van € 98 miljoen (2015: € 63 miljoen), dat overeenkomt met een nettorendement van 7,5% (2015: 4,7%). Door de opnieuw gedaalde marktrente werd met name op staatsobligaties (risicomanagementportefeuille) een hoger rendement gehaald (8,1%) in vergelijking met 2015 (-0,2%). Er zijn door het pensioenfonds geen aandelen uitgeleend (*securities lending*).

3.3a Beleggingen voor risico fonds	2016	2015	Mutaties *	Resultaat	Rendement 2016		
					Behaald	Benchmark	Outperf.
(x € 1.000)							
Aandelen Europa	78.287	79.233	378	-1.324	-1,7%	2,6%	-4,3%
Aandelen Verenigde Staten	131.056	118.165	-1.544	14.436	12,5%	14,2%	-1,7%
Aandelen opkomende markten	62.490	54.782	573	7.135	13,0%	14,5%	-1,5%
Aandelen	271.833	252.180	-593	20.246	8,1%	10,9%	-2,8%
Indirect vastgoed	168.468	136.355	15.645	16.468	11,3%	8,4%	2,9%
Private equity	87.719	109.678	-25.263	3.304	3,7%	6,2%	-2,5%
Hedge funds	43	64	-16	-6			
Alternatieve beleggingen	87.762	109.742	-25.279	3.298	3,7%	6,2%	-2,5%
Credits	224.069	208.717	4.000	11.352	5,4%	5,1%	0,3%
Hypothecaire leningen	-	7.886	-7.772	-114			
Microfinance	356	695	-419	80			
Credits	224.425	217.298	-4.191	11.318	5,4%	5,1%	0,3%
Returnportefeuille	752.488	715.575	-14.417	51.330	7,3%	8,1%	-0,8%
Staatsobligaties	611.296	591.486	-28.204	48.014	8,1%	8,1%	0,0%
Liquide middelen	22.955	49.009	-25.986	-68			
Risicomanagementportefeuille**	634.251	640.495	-54.190	47.946	7,4%	7,4%	0,0%
Uitvoeringskosten beleggingen pensioenfonds			1.367	-1.367			
Beleggingen incl. liquide middelen	1.386.739	1.356.070	-67.240	97.909	7,5%	7,8%	-0,3%

* Mutaties = aankopen + gefactureerde kosten - verkopen - inkomsten (zoals dividend)

** Inclusief liquide middelen

Strategisch zijn de beleggingen verdeeld in twee portefeuilles: de returnportefeuille en de risicomanagementportefeuille. De returnportefeuille heeft als doel een rendement te halen boven de

door het bestuur vastgestelde strategische benchmark. De risicomanagementportefeuille heeft als doel om de kasstromen van het pensioenfonds via staatsobligaties voor 50% te matchen en bovendien het renterisico (duratie) van de pensioenverplichtingen te matchen. Daarnaast worden in deze portefeuille alle beleggingen opgenomen die als doel hebben het risico van het pensioenfonds strategisch te verlagen.

Returnportefeuille

De returnportefeuille bevat de beleggingscategorieën waarbij het behalen van rendement centraal staat. Er zijn strategische benchmarks vastgesteld om te kunnen beoordelen hoe er gepresteerd wordt. Het behaalde rendement op deze portefeuille was 7,3% (2015: 7,9%), dit is 1,6% lager dan de benchmark. De omvang van de returnportefeuille binnen de totale portefeuille is afhankelijk van de invulling en waardering van de risicomanagementportefeuille, maar ligt strategisch tussen de 50% en 70% van de totale portefeuille. Eind 2016 bedroeg de omvang van de returnportefeuille 54,3% van de totale portefeuille (tabel 3.3b).

3.3b Weging	ten opzichte van Totaal		ten opzichte van Returnportefeuille			
	2016	2015	2016	strat. mix	bandbreedte	2015
Aandelen	19,6%	18,6%	36,1%	34,0%	30-40%	35,2%
Vastgoed	12,1%	10,1%	22,4%	25,0%	20-30%	19,1%
Alternatieve beleggingen	6,3%	8,1%	11,7%	9,0%	5-15%	15,3%
Credits	16,2%	16,0%	29,8%	32,0%	25-40%	30,4%
Returnportefeuille	54,3%	52,8%	100,0%	100,0%		100,0%

Aandelen

Het benchmarkrendement van de totale aandelenportefeuille was 10,9%. Het actieve beleid van de geselecteerde aandelenmanagers leverde in totaal echter een performance op van 8,1%, zodat een netto underperformance op aandelen van 2,8% resteert. Over de laatste twee jaar is er nog sprake van een outperformance van 0,5% per jaar en over de laatste vijf jaar van 1,1% per jaar. Het vijfjaarsrendement op aandelen bedraagt 14,4% (op jaarbasis) bij een benchmark van 13,2%.

Vastgoed

Het rendement op vastgoed was 11,4%. Het pensioenfonds belegt in niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen. Deze zijn minder liquide en kunnen dus niet op korte termijn worden verkocht. De gehanteerde benchmark voor de vastgoedportefeuille is de *INREV Core Funds Index*. Deze behaalde over 2016 een rendement van 8,4%.

In 2015 is het proces ingezet van het herstructureren en optimaliseren van de portefeuille om deze in lijn te brengen met het Strategisch Vastgoedplan. Hierin zijn in 2016 verdere stappen gezet door middel van aanvullende investeringen in vastgoed.

Alternatieve beleggingen

De private equity beleggingen behaalden een rendement van 3,8%. Uit de portefeuille zijn in 2016 voor € 29 miljoen distributies ontvangen als gevolg van exits (beursgangen en verkopen) en de levensfase van onderliggende fondsen.

Credits

De categorie *credits* bestaat uit de categorieën Euro Investment Grade Corporates, Euro Investment Grade Structured, US Loans en Emerging Market Debt (Hard Currency) waarbinnen wordt belegd in *investment grade bedrijfsobligaties* en voor een deel in *mortgage backed securities, bank loans* en *emerging markt debt*. De portefeuille hypotheek, die bestond uit individuele hypotheek, is in 2016 in zijn geheel verkocht. Hiermee is met name de liquiditeit van de totale credit portefeuille, alsook de flexibiliteit, verbeterd. De portefeuille credits behaalde een rendement van 5,4% ten opzichte van een benchmark van 5,1%.

Risicomanagementportefeuille

De risicomanagementportefeuille heeft een rendement behaald van 7,4%, door de gestegen waarde van de staatsobligaties. Bij het rendement op de risicomanagementportefeuille moet rekening gehouden worden met de doelstelling van deze portefeuille, namelijk het (rente)risico van de verplichtingen afdekken. In 2015 zijn de swaptions verkocht in het kader van het strategisch beleid. Er zijn daarna geen transacties in derivaten meer geweest. Vanwege de lage rente is het afdekken met swaptions conform het strategisch beleid, niet efficiënt.

Per 31 december 2016 bedraagt de feitelijke renteafdekking zodoende nog steeds 50% (2015: 50%) conform de beoogde afdekking van 50% (2015: 50%) op basis van de dynamische renteafdekking. De strategische renteafdekking van de verplichtingen bedraagt 100%.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Het pensioenfonds houdt zich aan de wettelijke regels betreffende het uitsluiten van bedrijven die betrokken zijn bij de productie, distributie en verkoop van clusterbommen en landmijnen. Daarnaast gaat het pensioenfonds door middel van een zogenoemde engagement-overlay (verzorgd door BMO Global Asset Management) op de aandelenportefeuille de dialoog aan met ondernemingen waarin het pensioenfonds via beleggingsfondsen belegt, op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Op aandeelhoudersvergaderingen wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van het stemrecht. Het pensioenfonds doet hiervan verslag op zijn website. Hoewel de hoofddoelstelling van het beleggingsbeleid is om een optimaal voor risico gecorrigeerd rendement te behalen voor de deelnemer, is het pensioenfonds van mening dat het meenemen van ESG (Environmental, Social, Governance) factoren in de selectie van beleggingen een positieve invloed kan hebben op het risicorendement profiel van die beleggingen. Bij de selectie van externe vermogensbeheerders houdt het pensioenfonds dan ook rekening met de wijze waarop ESG factoren in het de investeringsanalyse en besluitvormingsprocessen van de vermogensbeheerder worden meegenomen. Ondertekening door de vermogensbeheerder van de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) is daarbij een belangrijk aspect.

In 2016 heeft het bestuur het beleid en de beleggingsovertuigingen inzake Maatschappelijk Verantwoord Beleggen geformaliseerd in een beleidsdocument. Doelstelling van dit geformuleerde beleid is om te zorgen dat alle externe vermogensbeheerders waar het pensioenfonds mee samenwerkt de UNPRI hebben ondertekend. Op een termijn van vijf jaar zal dit voor minimaal 80% van de managers op gereguleerde markten gerealiseerd moeten zijn. Ultimo 2016 wordt aan deze vereiste reeds voldaan. Voor de niet gereguleerde markten c.q. illiquide beleggingen is de doelstelling minimaal 50%.

3.4 Pensioenen

Sinds 2015 voert het pensioenfonds de vernieuwende pensioenregeling IDC 2015 (hierna: **IDC-regeling**) uit. De pensioenregeling IDCDB 2015 is sinds 1 januari 2016 een gesloten regeling.

Pensioenregeling IDC 2015

Voor de werknemers van Maersk Line Netherlands B.V., Maersk Ship Management B.V., Star Container Services B.V., Svitzer Amsterdam B.V., Ardent Maritime Netherlands B.V. en Port Towage Amsterdam B.V. (hierna: **werkgevers**) is sinds 1 januari 2015 tussen werkgevers en werknemers een individuele beschikbare premieregeling overeengekomen, waarbij het pensioenfonds is geselecteerd als uitvoerder van deze regeling. In deze regeling worden de premiebijdragen belegd in een op maat gemaakte lifecycle mix. Deze beleggingsmix past bij de leeftijd van de deelnemer. Het risicoprofiel van de beleggingen verandert naarmate de deelnemer ouder wordt en dichterbij de pensioengerechtigde leeftijd komt. Het risico wordt dan afgebouwd. Op het moment van pensionering hebben de beleggingen dezelfde risico-rendementsverhouding als de collectieve beleggingen in het pensioenfonds.

Standaard komen de deelnemers in de lifecycle mix, maar zij kunnen er ook voor kiezen om zelf een mix samen te stellen. Actieve deelnemers kunnen tussentijds hun opgebouwde kapitaal omzetten in pensioenaanspraken bij het pensioenfonds en zijn derhalve niet afhankelijk van één conversiemoment.

In paragraaf 5.6 is een samenvatting van de IDC-regeling opgenomen.

Per september 2016 is de Wet verbeterde premieregeling in werking getreden. Met deze wet is het kader voor premieregelingen gewijzigd. Het kapitaal dat in een premieregeling wordt opgebouwd, hoeft niet meer op pensioendatum te worden omgezet in een vaste uitkering, maar kan ook in de uitkeringsfase (deels) risicodragend worden belegd. Hiervoor is een nieuw pensioentype geïntroduceerd, namelijk een variabel pensioen. Vanwege de geringe populatie actieven in het pensioenfonds kan het pensioenfonds dit niet op een aantrekkelijke wijze aan de actieven aanbieden.

Pensioenregeling IDCDB 2015

Damco Netherlands B.V en Damco International B.V. hebben hun pensioenregeling per 1 januari 2016 bij een andere pensioenuitvoerder ondergebracht. De werknemers van het pensioenfonds zijn per 1 januari 2016 deelnemer geworden aan de IDC-regeling. Pensioenregeling IDCDB 2015 is dientengevolge een gesloten regeling sinds 1 januari 2016.

Deelnemersbestand

In onderstaande tabel wordt het deelnemersbestand van 2015 naar 2016 met mutaties getoond⁶. Het aantal deelnemers is met 248 gedaald naar 10.871.

3.4a Deelnemers	TOTAAL	Actieven	Slapers	Gepensio- neerden	Gepensioneerden naar type pensioen:			
					Ouderdom	Partner	Invaliditeit	Wezen
Stand 1 januari 2016	11.119	833	2.814	7.472	4.943	2.479	19	31
Mutaties door:								
Nieuwe toetredingen	74	74		-				
Beëindiging Damco	-	-322	322	-				
Ontslag met premievrije aanspraak	-	-95	95	-				
Waardeoverdracht	-7		-7	-				
Ingang pensioen	170	-8	-96	274	104	162		8
Overlijden	-445	-2	-9	-434	-266	-168		
Afloop	-6			-6				-6
Afkoop	-20		-11	-9	-3	-2		-4
Andere oorzaken	-14	-14	5	-5	-	-	-5	-
Totaal mutaties	-248	-367	299	-180	-165	-8	-5	-2
Stand 31 december 2016	10.871	466	3.113	7.292	4.778	2.471	14	29

Prognosetafel AG2016

Het Koninklijk Actuarieel Genootschap (**AG**) publiceert tweejaarlijks een update van het prognosemodel waarmee de ontwikkeling van de sterftetekansen van de Nederlandse bevolking kan worden geprognosticeerd. Uit de meeste recente gegevens blijkt dat de sterftetekansen voor zowel vrouwen als mannen nog steeds dalen, en dat daarmee dus de levensverwachting blijft stijgen. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de Prognosetafel AG2016. Het bestuur heeft besloten voor de actuariële grondslagen van het pensioenfonds per ultimo 2016 deze tafel toe te passen. De impact hiervan op de pensioenverplichtingen is op totaal niveau nihil doordat hierbij een hogere voorziening voor uitgestelde pensioenen wordt gecompenseerd door een lagere voorziening voor ingegane pensioenen. Voor wat betreft de fondsspecifieke ervaringssterfte heeft het bestuur besloten over te gaan op het ervaringssterftemodel van Sprenkels & Verschuren (de adviserend actuaris sinds 2016). De impact hiervan is 0,2% negatief op de voorziening pensioenverplichtingen.

Toeslagverlening (indexatie)

De toeslag op de pensioenaanspraken is voorwaardelijk en wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur. Hoewel de ambitie is om jaarlijks de pensioenaanspraken aan te passen aan de prijsindex, is er geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst zal worden geïndexeerd. Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslag wordt uit toekomstige overrendementen gefinancierd. Vanaf 1 januari 2015 is als onderdeel van het nFTK een nieuw toeslagregime van toepassing. Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% is toeslag niet toegestaan en bij het vaststellen van de hoogte van de toeslag wordt rekening gehouden met de wettelijke eis van toekomstbestendigheid.

⁶ Per 1 januari 2016 is de overeenkomst met Damco geëindigd. Dit betreft 322 deelnemers die in de tabel in de beginstand nog onder actieven zijn opgenomen.

In juni 2016 heeft het bestuur besloten de indexatieperiode die wordt gebruikt bij de berekening van de toeslagverlening te wijzigen in september tot september. In het verleden was dit de periode oktober tot oktober. Reden voor deze wijziging was dat op het moment dat het bestuur een besluit moet nemen over de toeslagverlening de definitieve oktober indexcijfers nog niet bekend zijn. Het huidige besluit over de verleende toeslag van 0,05% is genomen op basis van het definitieve algemene prijsindexcijfers van september van 0,10%.

Met inachtneming van de beleidsdekkingsgraad per 30 september 2016 (114,5%) en de wettelijk voorgeschreven rekenmethodiek voor de toeslagverlening heeft het bestuur van het pensioenfonds besloten de pensioenrechten en pensioenaanspraken in het pensioenfonds per 1 januari 2017 met 0,05% te verhogen. Dit is de helft van de werkelijke inflatie en het maximale wettelijk toegestane percentage. Deze verhoging geldt niet voor het opgebouwde pensioenkapitaal in de IDC-regeling. Een overzicht van de toeslagen van de afgelopen tien jaar staat in paragraaf 4.5.4. Tevens staan hierbij de indices, waarop het toeslagenbeleid is gebaseerd.

Premie

Aan alle aangesloten ondernemingen werd een premie in rekening gebracht. De *feitelijke premie* bedroeg € 3,5 miljoen (2015: € 6,5 miljoen). De daling van de premiebijdragen komt door de beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst met Damco Netherlands B.V. en Damco International B.V. per 31 december 2015. De *zuiver kostendekkende premie* was € 3,3 miljoen (2015: € 6,4 miljoen). De *gedempte kostendekkende premie* is in 2016 bij de IDC-regeling niet langer van toepassing (2015: € 6,6 miljoen). In paragraaf 4.5.7 worden deze begrippen nader toegelicht.

3.4b Premiebijdragen	2016	2015
	(x € 1.000)	
Werkgeversgedeelte voor risico fonds	535	3.485
Werknemersgedeelte voor risico fonds	89	90
Premiebijdragen voor risico fonds	625	3.575
Premiebijdragen voor risico deelnemers	2.855	2.959
Totaal premiebijdragen (feitelijke premie)	3.480	6.534

3.4c Kostendekkende premie	2016	2015
	(x € 1.000)	
Actuariel benodigde koopsom	303	2.912
Netto spaarpremie voor risico deelnemers	2.855	2.959
Opslag vereist eigen vermogen	50	378
Opslag uitvoeringskosten	74	186
Zuivere kostendekkende premie	3.282	6.435
	(x € 1.000)	
Actuariel benodigde koopsom	n.v.t.	3.089
Netto spaarpremie voor risico deelnemers	n.v.t.	2.959
Opslag vereist eigen vermogen	n.v.t.	401
Opslag uitvoeringskosten	n.v.t.	186
Gedempte kostendekkende premie		6.635

De aangesloten ondernemingen zijn niet verantwoordelijk voor eventuele tekorten van het pensioenfonds.

Klachten

Een deelnemer kan een klacht indienen als hij/zij van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn/haar rechten zijn geschaad dan wel dat hij/zij onheus is bejegend. Bij afwijzing van de klacht kan deze worden voorgelegd aan de Ombudsman Pensioenen. In 2016 zijn geen klachten ingediend bij het pensioenfonds.

3.5 Actuariële analyse van het resultaat

Om tot een juiste weergave van het vermogen te komen is het voor een pensioenfonds noodzakelijk om gebruik te maken van veronderstellingen. Deze hebben onder meer betrekking op de toekomstige marktrente, de verwachte hoogte van de kosten en de verwachte sterfte onder deelnemers.

De actuariële analyse in tabel 3.5 maakt inzichtelijk welke verschillen er zijn tussen de vooraf gedane veronderstellingen en de werkelijkheid zoals na afloop van het jaar vastgesteld. Het resultaat van het boekjaar, zijnde het saldo van baten en lasten (zie paragraaf 4.2) is het verschil tussen de mutatie in het pensioenvermogen en de mutatie technische voorziening. Het effect op de nominale dekkinggraad bedraagt 2,1%-punt.

3.5 Actuariële analyse	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Reserves 2016	Dekkings- graad 2016	Reserves 2015	Dekkings- graad 2015
(x € 1.000)						
Stand per 1 januari	1.365.508	1.170.779	194.729	116,6%	178.393	111,9%
Mutaties:						
Premie pensioenopbouw	3.480	3.460	20	0,0%	-85	0,0%
Toeslagen (indexatie)	-	533	-533	-0,1%	-3.951	-0,4%
Pensioenuitkeringen	-66.268	-66.196	-72	1,5%	-7	1,0%
Uitvoeringskosten	-2.252	-2.254	2	0,1%	-221	0,0%
Beleggingsresultaat	98.296	1.875	96.421	8,2%	59.172	4,7%
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	-	68.715	-68.715	-7,4%	-37.982	-0,5%
Waardeoverdrachten	-176	-227	51	0,0%	-731	0,0%
Sterfte (kanssysteem)	-	345	-345	0,0%	596	0,1%
Arbeidsongeschiktheid (kanssysteem)	-	-107	107	0,0%	414	0,0%
Herverzekering (kanssysteem)	674	-	674	0,0%	-467	0,0%
Wijziging sterftegrondslagen	-	1.649	-1.649	-0,2%	-	0,0%
Overig	323	180	143	0,1%	-404	-0,2%
Totaal mutaties	34.077	7.973	26.104	2,1%	16.335	4,7%
Stand per 31 december	1.399.585	1.178.752	220.833	118,7%	194.729	116,6%

De belangrijkste mutaties op de reserves (+ € 26 miljoen) en de nominale dekkingsgraad (+ 2,1%) zijn als volgt:

- Het beleggingsresultaat na aftrek van de oprenting van de technische voorziening van € 97 miljoen leidt tot een stijging in de dekkingsgraad met 8,2%-punt.
- Door de gedaalde marktrente in 2016 is de waarde van de pensioenverplichtingen met € 69 miljoen gestegen; een negatieve impact van 7,4%-punt op de dekkingsgraad.
- De pensioenuitkeringen hebben een positief effect op de dekkingsgraad van 1,5%-punt doordat de werkelijke dekkingsgraad boven de 100% ligt.

Oordeel van de certificerend actuaaris over de financiële positie

In zijn actuariële verklaring over boekjaar 2016 heeft de certificerend actuaaris geoordeeld dat sprake is van een toereikende solvabiliteit en dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

3.6 Uitvoeringskosten

De kosten van het pensioenfonds bestaan onder andere uit kosten van de uitvoeringsorganisatie, vermogensbeheerkosten en kosten voor het pensioenbeheer.

De kosten van de uitvoeringsorganisatie zijn in 2016 met 1% gedaald naar € 3,6 miljoen. In tabel 3.6a zijn de onderliggende kostenrubrieken vermeld. Deze kosten zijn exclusief de kosten van externe vermogensbeheerders, die eronder staan vermeld.

Een deel van de externe vermogensbeheerkosten wordt gefactureerd. Bij beleggingsfondsen is het gebruikelijk dat de vermogensbeheerder de kosten ten laste brengt van het belegd vermogen. Derhalve zijn deze kosten minder inzichtelijk. Op basis van de kostenpercentages die de vermogensbeheerders publiceren, zijn deze kosten door het pensioenfonds berekend op € 6,9 miljoen in 2016 (2015: € 6,2 miljoen). Dit betreft vermogensbeheerkosten, overige kosten en eventuele prestatievergoedingen. Zodoende wordt in de tabel een integraal beeld gepresenteerd van de vermogensbeheerkosten: € 9,6 miljoen (2015: € 10,3 miljoen). Door een wijziging in de portefeuille credits-fondsen zijn de *gefactureerde* vermogensbeheerkosten sterk gedaald in vergelijking met 2015. De kosten van de credits-fondsen zijn in 2016 door de vermogensbeheerders ten laste van het belegd vermogen gebracht.

Toerekening kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer

De kosten worden verdeeld in kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer. Bepaalde kostencategorieën die niet eenduidig kunnen worden toegerekend aan pensioenbeheer of vermogensbeheer, worden op 50/50 basis verdeeld.

De pensioenbeheerkosten bedragen in 2016 € 290 per deelnemer (2015: € 278), de vermogensbeheerkosten 0,69% (2015: 0,74%) van het gemiddeld belegd vermogen. De pensioenbeheerkosten per deelnemer stijgen doordat sprake is van een daling van het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers, bij een stabiel kostenniveau van € 2,3 miljoen.

3.6a Uitvoeringskosten	2016	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer	2015	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer
(x € 1.000)						
Personeelskosten	1.380	623	757	1.284	538	746
Huisvestingskosten	222	111	111	303	152	152
Advieskosten	421	135	286	616	319	297
Accountantskosten	54	27	27	63	32	31
Automatiseringskosten	128	64	64	18	9	9
Communicatiekosten	247	247	-	181	181	-
Kosten organen pensioenfonds	350	350	-	364	364	-
Kosten uitbesteding pensioenadministratie	557	557	-	598	598	-
Overige algemene kosten	260	138	122	236	118	118
Uitvoeringskosten pensioenfondsorganisatie	3.619			3.663		
waarvan Pensioenbeheer		2.252			2.310	
waarvan Vermogensbeheer			1.367			1.353
Bewaarloon gefactureerd			178			178
Vermogensbeheerkosten gefactureerd			1.194			2.528
Vermogensbeheerkosten tlv belegd vermogen			6.880			6.217
Vermogenbeheerkosten integraal			9.619			10.276
Transactiekosten beleggingen			215			1.033
Totaal			12.086			13.619

Met ingang van 1 januari 2015 is *artikel 45a Informatie over uitvoeringskosten* aan de Pensioenwet toegevoegd, waarin staat dat een pensioenfonds in zijn jaarverslag informatie over uitvoeringskosten opneemt waarin wordt onderscheiden: administratieve uitvoeringskosten (pensioenbeheerkosten), de kosten van vermogensbeheer en transactiekosten. Artikel 10b van het Besluit uitvoering pensioenwet schrijft vervolgens voor hoe de kosten moeten worden weergegeven. Vanaf 2016 worden de kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten daarbij ook verbijzonderd per beleggingscategorie.

In onderstaande tabellen zijn conform artikel 45a van de Pensioenwet de pensioenbeheerkosten per deelnemer en de vermogensbeheer- en transactiekosten als totaalbedrag, per categorie beleggingen en als percentage van het gemiddeld belegd vermogen opgenomen.

3.6b Kosten administratieve uitvoering en vermogensbeheer	2016	2015
Administratieve uitvoeringskosten (pensioenbeheer)	2.252	2.310
Administratieve uitvoeringskosten per deelnemer (alleen actieven en gepensioneerden)	290	278
Vermogensbeheerkosten	9.619	10.276
Vermogensbeheerkosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,69%	0,74%
Transactiekosten beleggingen	215	1.033
Transactiekosten beleggingen (in % van het gemiddelde belegd vermogen)	0,02%	0,07%
Gemiddeld belegd vermogen	1.388.359	1.395.074

3.6c Vermogensbeheer- en transactiekosten	2016	Vermogens- beheerkosten	Transactie- kosten	2015	Vermogens- beheerkosten	Transactie- kosten
(x € 1.000)						
Aandelen	1.808	1.723	85	1.880	1.760	120
Indirect vastgoed	2.321	2.321	-	1.446	1.446	-
Alternatieve beleggingen	2.716	2.681	35	3.733	3.733	-
Credits	848	848	-	1.875	1.236	639
Staatsobligaties en derivaten	596	501	95	844	570	274
Liquide middelen	178	178	-	178	178	-
Toegerekende uitvoeringskosten	1.367	1.367	-	1.353	1.353	-
Totaal	9.834	9.619	215	11.308	10.276	1.033

Vermogensbeheerkosten per categorie beleggingen die ten laste komen van het belegd vermogen worden berekend en deels geschat op basis van vermelde kostenpercentages van vermogensbeheerders en opgaven van externe adviseurs. Met name bij indirect vastgoed en alternatieve beleggingen worden schattingen gemaakt van kosten.

De vermogensbeheerkosten van *private equity* zijn voor het pensioenfonds niet volledig inzichtelijk. Vanaf 2016 zijn daarbij deels (geschatte) kostenopgaven van de vermogensbeheerders gebruikt. Waar geen tijdige (geschatte) kostenopgaven beschikbaar zijn is als alternatief opnieuw het kostenpercentage gebruikt dat de Pensioenfederatie vermeldt. Omdat het pensioenfonds voornamelijk belegt in *fund-of-funds*, is conform de richtlijn van de Pensioenfederatie het dubbele kostenpercentage gehanteerd, namelijk 3,3%. De transactiekosten van de beleggingen zijn 0,02%⁷ (2015: 0,07%). In 2015 waren de transactiekosten hoger door de verkoop van de swaptions portefeuille en aan- en verkopen van beleggingsfondsen (credits).

Het bestuur is voorstander van het transparant maken van de kosten van het beleggen en gebruikt onder anderen de rapportages van actuarieel bureau Lane, Clark & Peacock als vergelijkingsmaatstaf. Het pensioenfonds streeft niet zozeer naar de laagste kosten alswel naar optimalisatie van het kostenniveau. Lagere kosten zijn niet per definitie beter. Een bepalende factor voor de vermogensbeheerkosten is bijvoorbeeld de mix van beleggingscategorieën waarin wordt belegd. Ook het door het pensioenfonds gekozen actieve beheer binnen de returnportefeuille door middel van gespecialiseerde vermogensbeheerders, betekent in de regel een hogere beheervergoeding.

3.7 Communicatie

Het pensioenfonds streeft naar een open en heldere communicatie met alle belanghebbenden. Het beleidsuitgangspunt is "het draait om uw pensioen en uw pensioenfonds". De deelnemer staat daarbij centraal. Bij alle vormen van communicatie is de kernvraag "wat betekent deze informatie voor de deelnemer?"

⁷ De transactiekosten betreffen (deels geschatte) aan- en verkoopkosten van directe beleggingen; exclusief eventuele transactiekosten van beleggingsfondsen of illiquide beleggingen.

Het pensioenfonds gebruikt de volgende communicatiekanalen:

- digitale communicatie, zoals de nieuwsbrief en website;
- persoonlijke communicatie, zoals de helpdeks bij Aon en Robeco Flexioen en de DNP-jaardag;
- schriftelijke communicatie, zoals brieven, de pensioenkrant en het uniform pensioenoverzicht.

Digitaal

In 2016 zijn digitale nieuwsbrieven verstuurd, onder andere ter aankondiging van de beschikbaarheid van de (digitale) Pensioenkrant en ter aankondiging van het jaarverslag. Ruim 2.360 deelnemers hebben zich ingeschreven voor deze nieuwsbrieven.

Maandelijks wordt een nieuwsbericht over de financiële positie van het pensioenfonds op de website geplaatst.

Vanaf 1 juli 2016 moeten pensioenfondsen een Pensioenvergelijker beschikbaar hebben. Door de Pensioenvergelijker in te vullen vergelijkt de deelnemer twee pensioenregelingen en kan de deelnemer bedenken wat deze verschillen voor hem persoonlijk betekenen. Het pensioenfonds heeft zijn regeling reeds ingevuld in de Pensioenvergelijker, zodat de deelnemer enkel zijn/haar oude regeling eraan hoeft toe te voegen. Deze half-vooringevulde Pensioenvergelijker is op de website van het pensioenfonds geplaatst.

In 2016 is een partij geselecteerd die een nieuwe website voor het pensioenfonds mag bouwen. Uitgangspunt voor de website is 'vernieuwd', waarbij de deelnemers op een makkelijke manier worden geholpen en waarbij op een eenvoudige wijze met de deelnemers digitaal kan worden gecommuniceerd. Ook wordt veel aandacht besteed aan de beveiliging van de website. In het tweede kwartaal van 2017 zal de website live gaan.

Persoonlijk

Het pensioenfonds organiseerde in 2016 een deelnemerspanel onder de pensioengerechtigden om hun ervaringen te vernemen over hun pensioen en de verschillende communicatiemiddelen. Ook is gesproken over digitale communicatie. In het algemeen waren de reacties positief en de aanbevelingen zijn verwerkt in het communicatiebeleidsplan voor 2017.

In het voorjaar van 2016 vond de jaarvergadering van Vereniging Deelnemers Nedlloyd Pensioenfonds plaats. Daar werden door de voorzitter en de directeur van het pensioenfonds aan de ruim 200 aanwezigen presentaties gegeven over het beleid en de financiële positie van het pensioenfonds. Tevens werd in een interview ingegaan op het heden en toekomst van het pensioenfonds en de houdbaarheid van het Nederlandse pensioenstelsel.

Schriftelijk

In de Nedlloyd Pensioenkrant, die in 2016 vier keer in geprinte en digitale vorm is verschenen, is uitgebreid aandacht besteed aan de resultaten van een jaar IDC-regeling, maatschappelijk verantwoord beleggen en de financiële positie van het pensioenfonds. Daarnaast is het woord aan het bestuur gegeven, is een lid van de visitatiecommissie geïnterviewd, is een samenvatting van het jaarverslag gegeven en zijn diverse pensioenonderwerpen besproken, zoals "Blijft uw partner verzorgd achter?", "Wat kunt u doen met uw pensioenkapitaal?", "Kan ik zelf kiezen wanneer ik met pensioen ga?" en "Pensioen en belasting".

In 2016 hebben:

- alle actieve deelnemers een UPO van de op hen betrekking hebbende pensioenregeling(en) ontvangen;
- de pensioengerechtigden hun jaarlijkse UPO en jaaropgaaf ontvangen.

De gewezen deelnemers (slapers) hebben dit jaar geen UPO ontvangen aangezien die een keer per drie jaar wordt versterkt (laatste keer in 2015).

3.8 Governance

3.8.1. Bestuur

Samenstelling

In 2016 is de samenstelling van het bestuur gewijzigd. De heer Poldervaart, bestuurslid namens de pensioengerechtigden is per 31 december 2015 afgetreden. Hij kon na drie zittingstermijnen niet worden herbenoemd. De heer Jansen is door het bestuur per 1 januari 2016 als zijn opvolger benoemd. Per 31 december 2016 liep de zittingstermijn af van de heer Knapper (namens de pensioengerechtigden), de heer Schenkel (namens de werknemers) en de heer Tas (namens de werkgevers). De heren Knapper en Schenkel zijn per 1 januari 2017 herbenoemd. De heer Tas kon na drie zittingstermijnen niet worden herbenoemd. Mevrouw Wittermans is door het bestuur per 1 januari 2017 als zijn opvolger benoemd. Met haar benoeming komt er meer diversiteit in het bestuur, waarmee inhoud wordt gegeven aan het beoogde doel van diversiteit zoals beschreven in de Code Pensioenfondsen.

In paragraaf 5.5 staat een kort profiel van de bestuursleden.

Bestuursactiviteiten

Het bestuur handelt ten behoeve van alle belanghebbenden bij het pensioenfonds en weegt bij zijn besluitvorming de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers op een zorgvuldige en evenwichtige wijze af. Het bestuur heeft volgens een vooraf vastgesteld schema negen keer vergaderd. Er zijn drie tussentijdse vergaderingen georganiseerd, die alle in het teken stonden van de toekomst van het pensioenfonds.

Bij alle vergaderingen waren alle geledingen aanwezig zodat rechtsgeldige besluiten konden worden genomen. De belangrijkste onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- De evaluatie van het beleid- en actieplan 2015 en het vaststellen van het beleid- en actieplan 2016.
- Integraal risicomanagement, waaronder de uitgevoerde risicoanalyses van integriteitsrisico's, juridische risico's, uitbestedingsrisico's met betrekking tot pensioenadministratie, omgevingsrisico's en operationele risico's (zie paragraaf 3.9).
- Inflatieafdekking (zie hieronder).
- De ALM-studie (zie hieronder).
- De uitbestedingsrelatie Aon Hewitt (zie hieronder).
- Het beleid inzake Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (zie paragraaf 3.3).
- Het gebruik van indexcijfers ten behoeve van de toeslagverlening (zie paragraaf 3.4).
- Aanpassing aan de nieuwe AG-Prognosetafels 2016 (zie paragraaf 3.4).
- De toeslagverlening per 1 januari 2017 (zie paragraaf 3.4).
- Herstelplan (zie hieronder).

- De jaarlijkse haalbaarheidstoets (zie hieronder).
- De aanpassing van de uitvoeringsovereenkomst, IDC-pensioenregeling en de statuten uit hoofde van de materiële toetsing door DNB (zie onder 'Toezichthouders' in deze paragraaf).
- Afronding voorbereiding op central clearing (EMIR).

In juni 2016 werden zeedagen voor het bestuur georganiseerd. Tijdens de eerste dag werd aandacht besteed aan enkele governance- vraagstukken, waarbij onder andere onderwerpen als het bestuursmodel, het invullen van functies binnen de organen, de diversiteit, de commissiestructuur en de benoeming van leden van de visitatiecommissie aan bod kwamen. De tweede dag stond in het teken van de toekomst van het pensioenfonds. Voor een verdere toelichting hierover zie paragraaf 3.10.

Het bestuur heeft éénmaal met de visitatiecommissie overlegd, waar de bevindingen van de visitatiecommissie over het jaar 2015 zijn besproken. Met het verantwoordingsorgaan heeft het bestuur twee keer formeel en één keer informeel overlegd. Met de werkgevers, de ondernemingsraden en met het bestuur van DNP is eenmaal overleg geweest.

Hieronder volgt een nadere uitwerking van de belangrijkste onderwerpen die in de opsomming hierboven staan vermeld.

- **Inflatieafdekking**

Het bestuur heeft samen met Cardano de inflatie beliefs van het pensioenfonds vastgesteld en vervolgens gesproken over het beschermen van de portefeuille door middel van inflatiebescherming. Uit een analyse van Cardano blijkt dat de ambitie van het pensioenfonds om te kunnen indexeren voornamelijk onder druk komt te staan als de rente daalt en de inflatie stijgt. Dit is een realistisch scenario volgens de ECB. De resultaten zijn meegenomen bij de ALM-studie 2016, waar onder meer is gekeken naar een inflatiehedge die past binnen de huidige balans en risicohouding van het pensioenfonds.

- **ALM-studie 2016**

In 2016 heeft het bestuur een ALM-studie laten uitvoeren. Het doel van de ALM-studie is een herijking van het huidige beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Aan de hand van door het bestuur vastgestelde uitgangspunten is in de ALM-studie onderzocht:

- of het huidige allocatiebeleid naar de matching- en returnportefeuille in combinatie met de mate van renteafdekking nog aansluit bij de risicohouding en ambitie van het pensioenfonds;
- of er aanpassingen moeten plaatsvinden in het huidige renteafdekkingsbeleid;
- of het opnemen van een gedeeltelijke inflatieafdekking toegevoegde waarde heeft.

De bovenstaande punten zijn onderzocht onder verschillende economische- en stressscenario's. De uitkomsten van de ALM-studie gaven het bestuur geen aanleiding om wijzigingen aan te brengen in het huidige beleggingsbeleid. Het bestuur heeft daarnaast besloten geen beperkte inflatiedekking op te nemen als bescherming tegen oplopende inflatie en/of om te profiteren van een mogelijke stijging van de break-even inflatie. Het bestuur heeft hiertoe besloten omdat dit uiteindelijk slechts een beperkte impact zou hebben op de koopkracht van de deelnemers in een specifiek inflatie scenario, maar daarnaast in alle scenario'sets op korte termijn zou leiden tot een toename van de risico's.

- **Uitbestedingsrelatie Aon Hewitt**

Om meer comfort te krijgen bij de juistheid en volledigheid van de pensioenadministratie en de dienstverlening door Aon Hewitt, heeft het bestuur begin 2016 aan PwC gevraagd haar te ondersteunen bij het uitvoeren van een onderzoek naar de kwaliteit van de dienstverlening door Aon Hewitt. Uit het onderzoek volgde een aantal aanbevelingen die vervolgens met Aon Hewitt zijn besproken en in een actieplan zijn verwerkt en vervolgens samen met de uitvoeringsorganisatie zijn opgepakt. Eind 2016 waren alle acties uit dit plan afgehandeld. Er is ondertussen een nieuwe Service Level Agreement opgesteld en de informatievoorziening van Aon Hewitt sluit nu beter aan op de behoefte van het pensioenfonds. De kwartaalrapportage is bovendien uitgebreid. Er is maandelijks overleg met Aon Hewitt waar aan de hand van een jaarkalender mogelijke knelpunten worden besproken en de nog openstaande acties worden doorgenomen.

- **Herstelplan**

Als een pensioenfonds op grond van de beleidsdekkingsgraad niet langer voldoet aan het vereiste eigen vermogen (hierna: **VEV**), is er sprake van een reservetekort en dan moet het pensioenfonds een herstelplan opstellen. In een herstelplan werkt een pensioenfonds uit hoe het in maximaal tien jaar weer kan worden voldaan aan het VEV. Het pensioenfonds heeft deze hersteltermijn bepaald op vijf jaar. Indien alle beschikbare sturingsmiddelen maximaal zijn ingezet en het pensioenfonds desondanks naar verwachting niet binnen de gekozen herstelperiode aan het VEV kan voldoen, moet het sturingsmiddel van korten van pensioenaanspraken- en rechten worden ingezet. De uitsmeerperiode van het korten is bepaald op drie jaar. De maximale wettelijke termijn bedraagt hiervoor tien jaar. Deze kortere termijnen worden door het pensioenfonds gehanteerd vanwege de samenstelling van het deelnemersbestand van het pensioenfonds. Omdat het pensioenfonds een zogenoemd vergrijsd fonds is, is het prudent om kortere termijnen te hanteren in het belang van de aanspraak- en pensioengerechtigden.

Het pensioenfonds heeft in juni 2016 een herstelplan ingediend bij DNB omdat de beleidsdekkingsgraad per 31 maart 2016 (115,9%) onder het VEV (116,3%) lag. DNB heeft in juli 2016 ingestemd met het herstelplan. Volgens het herstelplan is het pensioenfonds ultimo 2017 weer uit de situatie van reservetekort. Hiermee herstelt het pensioenfonds dus binnen de eigen gestelde hersteltermijn van vijf jaar.

Omdat per 31 december 2016 nog sprake is van een reservetekort (de beleidsdekkingsgraad ligt met 114,5% onder het VEV van 116,0%) heeft het pensioenfonds in het eerste kwartaal 2017 een actualisatie van het herstelplan ingediend. De conclusie is hierbij hetzelfde gebleven.

- **(Aanvangs)haalbaarheidstoets**

Een aanvangshaalbaarheidstoets toont aan dat:

- a. Het verwacht pensioenresultaat op pensioenfondsniveau voldoende aansluit bij de door het pensioenfonds gekozen ondergrens.
- b. Het pensioenresultaat op pensioenfondsniveau in het slechtweersscenario niet te veel afwijkt van het gemiddeld verwacht pensioenresultaat op fondsniveau.
- c. Het pensioenfonds voldoende herstelcapaciteit heeft.
- d. Het premiebeleid over de gehele berekenhorizon voldoende realistisch en haalbaar is.

Een aanvangshaalbaarheidstoets geeft de risicohouding op lange termijn weer en dient uitgevoerd te worden bij invoering van een nieuwe pensioenregeling of andere significante

wijzigingen. Het pensioenfonds heeft deze aanvangshaalbaarheidstoets in 2015 uitgevoerd als onderdeel van de implementatie nFTK. In overleg met de sociale partners en ondernemingsraden heeft het bestuur de onder- en bovengrenzen vastgesteld.

In 2016 heeft het pensioenfonds de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd, waarbij alleen bovenstaande onderdelen a. en b. dienen te worden getoetst. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. In deze toets wordt geanalyseerd of het gemiddelde verwachte pensioenresultaat nog steeds hoger is dan de ondergrens van 94% en of de spreiding tussen het gemiddeld verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in een slechtweersscenario nog steeds lager is dan 26%.

Uit de berekeningen volgen de volgende resultaten:

Toets	Grens	Realisatie 2015	Realisatie 2016
Verwacht pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad	Minimaal 94%	102%	103%
Spreiding tussen verwacht pensioenresultaat en het pensioenresultaat in een slechtweersscenario vanuit de feitelijke dekkingsgraad	Maximaal 26%	22%	19%

De uitkomsten van de haalbaarheidstoets voldoen aan de gestelde grenzen. Gelet hierop is er geen wettelijke aanleiding om in gesprek te gaan met de sociale partners over de financiële opzet van de pensioenregeling. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets zijn toegelicht in het overleg met de werkgevers, ondernemingsraden en DNP.

- **EMIR**

In Europa is al enige jaren de European Market Infrastructure Regulation (EMIR) van kracht met als doel het transparanter en veiliger maken van de mondiale derivatenmarkt. De belangrijkste onderdelen zijn:

- Rapportageverplichting voor alle derivatentransacties;
- Regels voor tijdige confirmaties van transacties;
- Clearing verplichting voor OTC-derivaten.

Pensioenfondsen zijn vrijgesteld van central clearing vereisten tot 1 augustus 2018. De invoering is voor pensioenfondsen opnieuw met een jaar uitgesteld. Het pensioenfonds is reeds in 2015 samen met Cardano een traject gestart om zich voor te bereiden op deze central clearing. Dit traject is succesvol afgerond. Het pensioenfonds heeft inmiddels twee clearing members aangesteld. Omdat onderpand normaliter in cash moet worden gestort brengt dit voor pensioenfondsen kosten en liquiditeitsrisico's met zich mee. Het pensioenfonds zal zich voorbereiden op de gevolgen van de mogelijke verplichting om een groot deel van het onderpand in cash aan te houden.

Zelfevaluatie

Het bestuur evalueert één keer per jaar zijn eigen functioneren in een aparte bijeenkomst onder leiding van een externe begeleider. De bestuursleden die tot het einde van 2016 zitting in het bestuur hadden, zijn voorafgaand aan de groepsbespreking geïnterviewd. Doel van de zelfevaluatie was te reflecteren op het eigen functioneren van het bestuur en elkaar vanuit een gedragsdynamisch perspectief beter te leren begrijpen. Centrale vraag hierbij was “hoe komt dit bestuur naar ‘the next level’?”.

De zelfevaluatie door het bestuur over 2016 heeft in januari 2017 plaatsgevonden. De vastlegging van de zelfevaluatie en de actiepunten zijn in maart 2017 in het bestuur besproken.

Geschiktheid

Het bestuur heeft een geschiktheidsplan opgesteld om zowel individueel als collectief over de vereiste geschiktheid te beschikken. Geschiktheid bestaat uit kennis, vaardigheden en professioneel gedrag. Het is ook van belang dat een bestuurslid voldoende tijd heeft om de bestuursfunctie te kunnen uitoefenen. In 2016 hebben de leden van het bestuur diverse bijeenkomsten van de Pensioenfederatie, DNB, AFM en commerciële organisaties bijgewoond om hun deskundigheid op peil te houden. De bestuursleden informeren hun medebestuursleden schriftelijk over hetgeen hier aan de orde komt.

Alle bestuursleden hebben de modules van deskundigheidsniveau 2 of A gevolgd. Nieuwe bestuursleden volgen voorafgaand aan hun benoeming de opleiding Pensioenfondsmanagement (deskundigheidsniveau B) van het Instituut voor Pensioeneducatie en wonen bestuursvergaderingen als toevoerder bij.

In het kader van deskundigheid zijn in 2016 diverse kennissessies georganiseerd, waaronder:

- een kennissessie over duurzaam beleggen. Deze kennissessie werd door Robeco georganiseerd, waarbij onder andere ingegaan werd op “waarom duurzaam beleggen” en “wat zijn de verschillende vormen en methoden”;
- mogelijke gevolgen van een Brexit;
- inflatieafdekking (zie hierboven);
- een sessie om de uitgangspunten van de ALM-studie vast te stellen (zie hierboven).

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen (Code) is in 2014 verankerd in de Pensioenwet en bevat normen voor goed pensioenfondsbestuur. Het doel van de Code is bewustzijn van goedpensioenfondsbestuur te stimuleren bij bestuurders, leden van het intern toezicht en het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur onderschrijft de normen van de Code en leeft deze grotendeels na. De norm waar op dit moment nog niet aan wordt voldaan, is hieronder weergegeven en toegelicht:

Norm	Inhoud norm	Toelichting
68	In het bestuur, het verantwoordingsorgaan zit ten minste één lid boven en één lid onder de 40 jaar.	Gezien de samenstelling van de achterban en de deskundigheidsvereisten aan een bestuurslid of een lid van het verantwoordingsorgaan (en beschikbaarheid), blijft het lastig voor het pensioenfonds om hieraan te voldoen. Bij nieuwe vacatures zal hier expliciet aandacht voor worden gevraagd.

In het jaarverslag 2015 zijn tevens de volgende drie normen opgenomen waarvan het pensioenfonds afweek of waaraan nog niet werd voldaan. In 2016 heeft een aantal wijzigingen plaatsgevonden, waardoor het pensioenfonds niet meer van deze normen afwijkt.

Norm	Inhoud norm	Toelichting
45	Benoeming en ontslag worden uitgevoerd door belanghebbenden, zo mogelijk door het orgaan zelf, met betrokkenheid van een ander orgaan van het pensioenfonds. Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan.	In 2015 werd het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid gesteld om advies te geven over de vorm en inrichting van het intern toezicht. In 2016 is dit als volgt gewijzigd: de selectie van de leden van de visitatiecommissie geschiedt door een selectiecommissie bestaande uit twee leden van het bestuur en twee leden van het verantwoordingsorgaan die gezamenlijk aan het bestuur een kandidaat ter benoeming voordragen.
66	Het bestuur stelt - in overleg met het desbetreffende orgaan - concrete stappen vast om te bevorderen dat fondsorganen divers worden samengesteld. Ook geeft het bestuur aan hoe en binnen welke termijnen het van plan is om de gewenste diversiteit in leeftijd en geslacht te realiseren. Het bestuur legt dit vast in een diversiteitsbeleid. Jaarlijks beoordeelt het bestuur in hoeverre de gestelde doelen zijn gehaald. Driejaarlijks evalueert het bestuur het diversiteitsbeleid.	Tijdens de zeedagen in juni 2016 is gesproken over het diversiteitsbeleid en is aangegeven welke acties genomen kunnen worden om diversiteit verder vorm te geven. Dit wordt in 2017 in het diversiteitsbeleid verder uitgewerkt.
67	In het bestuur, het verantwoordingsorgaan of het belanghebbendenorgaan zitten ten minste één man en één vrouw.	Per 1 januari 2017 heeft een vrouw zitting in het bestuur.

3.8.2. Compliance

Het pensioenfonds heeft een integriteitsbeleid waaronder een gedragscode, die ook bij zakenrelaties van het pensioenfonds bekend is. De externe compliance officer heeft in de bestuursvergadering van mei 2016 gerapporteerd over de jaarlijkse naleving van wet- en regelgeving en gedragscode. In zijn rapportage heeft de externe compliance officer de bevindingen van de interne compliance officer betrokken. In deze vergadering zijn tevens de aandachtspunten voor 2016 besproken.

3.8.3. Toezichthouders

DNB en AFM hebben in 2016 geen toezichtmaatregelen aan het pensioenfonds opgelegd. Er zijn in 2016 geen bestuurlijke boetes of dwangsommen opgelegd.

DNB heeft een materiële toetsing uitgevoerd op de statuten, de uitvoeringsovereenkomst en de IDC-pensioenregeling. Naar aanleiding van deze toetsing zijn de hiervoor genoemde documenten op een aantal punten aangepast en verduidelijkt. De documenten zijn tevens afgestemd met de werkgevers en voor advies voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan.

DNB heeft in 2016 uitvraag gedaan naar de kwaliteit van de zelfevaluatie. Met dit onderzoek wil DNB in beeld krijgen hoe middelgrote fondsen het instrument van de zelfevaluatie gebruiken om het eigen functioneren kritisch aan de orde te stellen en om voldoende concrete actie-/verbeterpunten te formuleren die leiden tot een daadwerkelijke verbetering van het eigen functioneren. Met de uitkomsten van dit onderzoek wil DNB guidance geven aan de sector in de vorm van "good practices". Het bestuur heeft deelgenomen aan deze uitvraag. De guidance van DNB is nog niet gepubliceerd.

3.9 Risicohouding en -beheersing

Risicohouding

- De risicohouding wordt in grote mate bepaald door de samenstelling van de verplichtingen. Het pensioenfonds heeft veel gewezen deelnemers en gepensioneerden en weinig actieve deelnemers. Het beleggingsbeleid is prudent en houdt rekening met de samenstelling van de verplichtingenstructuur. De risicobereidheid van de deelnemers en gepensioneerden is onderzocht en met de uitkomsten van dit onderzoek is rekening gehouden bij de formulering van het toeslag- en kortingsbeleid.
- Aan het toeslag- en kortingsbeleid ligt een ALM-analyse ten grondslag. De in deze analyse gebruikte economische uitgangspunten zijn voorzichtiger dan de volgens de wet mogelijke parameters.
- Gezien het vergrijsde deelnemersbestand acht het bestuur een hersteltermijn van tien jaar niet prudent en heeft het derhalve besloten de hersteltermijn vast te stellen op vijf jaar om zo de belangen van alle deelnemers evenwichtig te behartigen. Het bestuur stelt de hersteltermijn zodanig vast, dat bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 100% het effect dat er meer uitgekeerd wordt dan er beschikbaar is aan vermogen wordt beperkt.
- Mede gezien de uitkomsten van het risicobereidheidsonderzoek wordt de uitsmeerperiode van een tekort, nadat er gedurende vijf jaar sprake is geweest van een beleidsdekkingsgraad onder de grens van het minimaal vereist eigen vermogen beperkt tot drie jaar.

Kwalitatieve risicohouding:

- De indexatieambitie is koopkrachtbehoud (maximaal de prijsinflatie).
- Het is wenselijk dat de indexatieachterstand wordt weggewerkt.
- Het strategisch beleggingsbeleid is gericht op de indexatieambitie met bescherming van nominale rechten.
- Pensioenverlagingen worden sneller doorgevoerd dan de maximaal toegestane uitsmeerperiode.

Kwantitatieve risicohouding

Toeslagbeleid:

- geen toeslagverlening bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110%;
- bij een beleidsdekkingsgraad van 110% en hoger, toeslag op basis van prijsinflatie met een toets op toekomstbestendigheid;
- inhaalindexatie: maximaal 20% van het verschil tussen de werkelijke beleidsdekkingsgraad en de grens (circa 125%) van toekomstbestendig indexeren.

Kortingsbeleid:

- bij een reservetekort (beleidsdekkingsgraad onder het vereist vermogen) in het herstelplan moet het pensioenfonds in vijf jaar toegroeien naar het vereist vermogen (per 31 december 2016: 116,0%). Indien dat niet mogelijk is dan voorwaardelijk korten;
- na vijf jaar dekkingstekort (beleidsdekkingsgraad onder minimaal vereist vermogen, per 31 december 2016: 104,1%) het tekort verwerken in drie jaar in onvoorwaardelijke kortingen.

Risicobudget met horizon van één jaar:

- vereist vermogen per 31 december 2016 bedraagt 116,0%;
- indien de grenzen van de bandbreedtes van matching- en returnportefeuille worden opgezocht, dan beweegt het vereist vermogen zich tussen 113% en 119%.

Risicobeheersing

De belangrijkste risico's voor het pensioenfonds zijn als volgt te categoriseren:

- Solvabiliteitsrisico: de kans dat het pensioenfonds niet aan zijn (langetermijn-)verplichtingen kan voldoen. Dit uit zich in de dekkingsgraad. Het solvabiliteitsrisico valt uit te splitsen in de volgende risico's: renterisico, prijsrisico, valutarisico, kredietrisico en actuariële risico's.
- Liquiditeitsrisico: de kans dat beleggingen niet tijdig tegen een aanvaardbare prijs liquide kunnen worden gemaakt, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.
- Organisatierisico's: operationele risico's, uitbestedingsrisico's, IT-risico's.
- Omgevingsrisico's: concurrentierisico, afhankelijkheidsrisico en politieke risico's.

Een gestructureerde aanpak van de risico's richt zich voornamelijk op de eerste twee risicocategorieën, die uitgebreid worden behandeld in paragraaf 4.6. Met risicomangementadviseur Cardano is aan de hand van scenario-analyse een strategisch risicokader vastgesteld over deze risico's. In de kwartaal-bijeenkomsten met het bestuur wordt hier specifiek aandacht aan besteed. De visitatiecommissie beoordeelt jaarlijks of het pensioenfonds de risico's op langere termijn adequaat beheerst.

Het uitbestedingsrisico wordt beheerst door uitbestedingscontracten aan te gegaan met gerenommeerde partijen die in bezit zijn van een ISAE3402-verklaring. Voor de selectie van en monitoring op externe vermogensbeheerders wordt onder andere gebruik gemaakt van externe adviseurs. De risico's van de uitbesteding van IT en pensioenadministratie worden beheerst door middel van serviceniveau-overeenkomsten en -rapportages.

In 2016 is de integrale wijze van risicobeheersing verder op de kaart gezet in de organisatie. Hiertoe zijn per deelgebied risicoanalyses uitgevoerd waarbij, rekening houdend met de risicohouding en -acceptatie, eventuele aanvullende beheersmaatregelen zijn geïdentificeerd. Daarnaast zal in 2017 als onderdeel van de administratieve organisatie en interne beheersing een update plaatsvinden van de opzet en werking van (operationele) processen, procedures en beheersmaatregelen.

3.10 Toekomst pensioenfonds

Het aantal pensioenfondsen in Nederland is ook in 2016 gedaald. Veel pensioenfondsen bezinnen zich vanwege hun financiële situatie of vanwege de toenemende regeldruk op hun toekomst. Ook voor Nedlloyd Pensioenfonds is de toekomst een belangrijk onderwerp. De toekomst is afgelopen jaar regelmatig onderwerp van discussie geweest tijdens de bestuursvergadering. Daarnaast zijn er ook sessies georganiseerd waar enkel over de toekomst is gesproken.

Het bestuur heeft tijdens de zeedagen onder leiding van externe deskundigen gekeken naar de diverse ontwikkelingen in de pensioenwereld die gevolgen kunnen hebben voor het pensioenfonds en/of waar het pensioenfonds rekening mee moet houden, zoals bijvoorbeeld een verdere verlaging van het fiscaal maximum salaris pensioenopbouw en de komst van het Algemeen Pensioenfonds (APF).

Tevens zijn argumenten voor- en tegen de verschillende mogelijkheden waarop de uitvoering zou kunnen plaatsvinden benoemd. Te denken valt onder meer aan het zelfstandig doorgaan, het samenwerken met andere fondsen en een fusie met een ander pensioenfonds.

De mogelijkheden om het deelnemersbestand binnen het Maersk-concern uit te breiden, zijn helaas beperkt. Samenwerken met andere pensioenfondsen is een optie, vooral op het gebied van de uitvoering. Het bestuur voert in dit verband gesprekken met verschillende pensioenfondsen om mogelijke samenwerkingsvormen te onderzoeken.

Het pensioenfonds heeft daarnaast het initiatief genomen om een ronde-tafel-bijeenkomst te organiseren met pensioenfondsbestuurders over 'samenwerking tussen pensioenfondsen'. Het pensioenfonds heeft dit gedaan in samenwerking met Robeco, de partner van het pensioenfonds bij de nieuwe IDC-regeling. Met vertegenwoordigers van vijftien pensioenfondsen werd gediscussieerd over samenwerking aan de hand van presentaties over een tweetal samenwerkingsmodellen, te weten "de professionele bestuursentiteit" en "het coöperatieve model". Dit initiatief werd door de aanwezigen op prijs gesteld en heeft geleid tot verder overleg met een aantal pensioenfondsen.

Naast samenwerken met andere pensioenfondsen heeft het bestuur ook gekeken naar de urgentie van het samenwerken. In dit verband heeft het bestuur tevens triggers geformuleerd die aanleiding zouden kunnen zijn tot het nemen van actie. Triggers zijn het niet meer kunnen voldoen aan het hebben van een goed bestuur, het hebben van een goede pensioenuitvoering en het qua vermogen voldoende omvang hebben. Deze triggers zal het bestuur regelmatig toetsen en afzetten tegen de ontwikkelingen in de pensioenmarkt. Op dit moment meent het bestuur dat er geen reden is om de huidige situatie van een zelfstandig pensioenfonds te wijzigen, omdat het pensioenfonds de geformuleerde triggers niet raakt en het pensioenfonds in financieel en organisatorisch opzicht op orde is.

Gelet op de lijn die het bestuur in het kader van de toekomst van het pensioenfonds heeft uitgezet, zijn missie, visie en strategie van het pensioenfonds begin 2017 herijkt. De uitkomst is opgenomen in dit jaarverslag.

3.11 Vooruitzichten

Belangrijke thema's die in 2017 en volgende jaren voor het pensioenfonds spelen zijn:

Toekomst pensioenstelsel

Het pensioenfonds volgt de verkenning en ontwikkeling van het Toekomstig Pensioenstelsel met grote belangstelling.

Toekomst pensioenfonds

De toekomst en het onderzoeken van samenwerkingsmogelijkheden met andere pensioenfondsen onderzoeken zal ook in 2017 een belangrijk onderwerp blijven.

Digitalisering

Het pensioenfonds laat een nieuwe website ontwikkelen met de mogelijkheid om gemakkelijker met de deelnemers digitaal te communiceren en om documenten digitaal aan te bieden. In het tweede kwartaal 2017 zullen de deelnemers hierover worden geïnformeerd.

Vervallen van de visitatiecommissie

Er ligt thans een wetsvoorstel waarin is opgenomen dat ondernemingspensioenfondsen met een beheerd vermogen van meer dan 1 miljard euro per 1 juli 2017 een raad van toezicht moeten hebben. De mogelijkheid om het interne toezicht via een visitatiecommissie vorm te geven vervalt daarmee.

Het bestuur zal zich in 2017 en de jaren daarna inzetten om de nieuw geformuleerde missie, visie, doelstellingen en strategie inhoud te geven om daarmee de ambitie om binnen de gestelde wettelijke kaders de koopkracht zo veel mogelijk te behouden te verwezenlijken. Daarnaast zal het bestuur aandacht blijven geven aan de toekomst van het pensioenfonds als kleiner fonds met relatief veel gepensioneerden en slapers en weinig actieve deelnemers.

Voor de komende jaren heeft het bestuur de volgende doelstellingen geformuleerd, waarbij de kernwaarden betrouwbaar, betrokken, klantgericht en omgevingsbewust leidend zijn:

- binnen het afgesproken risicokader, het realiseren van een beleidsdekkingsgraad, die het mogelijk maakt pensioenen en andere uitkeringen te verstrekken, met de ambitie het zoveel als mogelijk behouden van de koopkracht;
- het door actief vermogensbeheer behalen van een rendement (na aftrek van kosten) op de returnportefeuille dat, cumulatief over elke voortschrijdende periode van vijf jaren, hoger is dan de gekozen benchmark;
- gelijkblijvende uitvoeringskosten op het gemiddelde niveau van de drie voorafgaande jaren;
- het behalen van een hoge kwaliteit van de pensioenuitvoering; en
- het voeren van een actief en transparant communicatiebeleid met een positieve beoordeling van de deelnemers aan het deelnemerspanel.

Het bestuur wil tot slot hierbij iedereen bedanken die zich in het verslagjaar voor het pensioenfonds heeft ingezet.

Rotterdam, 23 mei 2017

Het bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

4. Jaarrekening 2016

4.1 Balans per 31 december

4.1 Balans per 31 december	toelichting	2016	2015
<i>Na bestemming van saldo van baten en lasten</i>	<i>(x € 1.000)</i>		
Activa:			
Beleggingen:			
◦ Aandelen		271.833	252.180
◦ Indirect vastgoed		168.468	136.355
◦ Alternatieve beleggingen		87.762	109.742
◦ Credits		224.425	217.298
◦ Staatsobligaties		611.296	591.486
Beleggingen voor risico fonds excl. liquide middelen		1.363.784	1.307.061
◦ Liquide middelen	4.3 *	22.955	49.009
Beleggingen voor risico fonds incl. liquide middelen	4.5.1	1.386.739	1.356.070
Beleggingen voor risico deelnemers	4.5.1	6.322	3.173
Herverzekerd deel technische voorzieningen	4.5.2	7.487	7.518
Overige activa	4.5.3	1.702	1.375
Totaal activa		1.402.250	1.368.136
Passiva:			
Reserves (inclusief stichtingskapitaal van 45 euro)	**	220.833	194.729
Technische voorzieningen voor risico fonds	4.5.4 ***	1.172.430	1.167.606
Technische voorzieningen voor risico deelnemers	4.5.4	6.322	3.173
Overige passiva	4.5.5	2.666	2.628
Totaal passiva	****	1.402.251	1.368.136
Pensioenvermogen	-	1.399.584	1.365.508
Dekkingsgraad (= pensioenvermogen / technische voorzieningen)	4.6	118,7%	116,6%
* Mutatie liquide middelen is het kasstroomoverzicht	4.3	-26.054	24.404
** Mutatie reserves is het saldo van baten en lasten	4.2	26.104	16.335
Een alternatief verloop staat in de actuariële analyse	3.5	26.104	16.335
*** Van de technische voorzieningen is herverzekerd	4.5.2	7.487	7.518
**** Niet in de balans opgenomen verplichtingen	4.5.6	13.221	14.684

4.2 Staat van baten en lasten

4.2 Staat van baten en lasten	toelichting	2016	2015
	(x € 1.000)		
Baten (+):			
Premiebijdragen voor risico fonds	4.5.7	625	3.575
Premiebijdragen voor risico deelnemers	4.5.7	2.855	2.959
Netto beleggingsresultaat voor risico fonds	4.5.1	97.656	63.043
Netto beleggingsresultaat voor risico deelnemers		640	230
Overige baten	4.5.8	323	151
Totaal baten		102.099	69.959
Lasten (-):			
Dotaties (-) en vrijval (+) technische voorzieningen voor risico fonds:			
◦ Dotatie voor risicopremies en pensioenopbouw		-605	-3.084
◦ Dotatie voor toeslagen (indexatie)		-533	-3.951
◦ Vrijval voor pensioenuitkeringen		66.196	67.740
◦ Vrijval voor uitvoeringskosten		2.254	2.089
◦ Dotatie voor rentetoevoeging in verband met rekenrente		-1.235	-3.871
◦ Wijziging DNB-rentetermijnstructuur		-68.715	-37.982
◦ Wijziging door waardeoverdrachten		227	-867
◦ Wijziging sterftegrondslagen		-1.649	-
◦ Wijziging door kanssystemen en overige mutaties		-764	-137
Wijziging technische voorzieningen voor risico fonds	4.5.4	-4.824	19.937
Wijziging technische voorzieningen voor risico deelnemers		-3.149	-3.173
Pensioenuitkeringen	4.5.9	-66.268	-67.747
Saldo herverzekeringen	4.5.2	674	-467
Saldo waardeoverdrachten	4.5.10	-176	136
Uitvoeringskosten pensioenen	4.5.11	-2.252	-2.310
Totaal lasten		-75.995	-53.623
Saldo van baten en lasten (+ = baten)*		26.104	16.335

* Het positieve saldo van baten en lasten 2016 is ten gunste gebracht van de reserves van het pensioenfonds.

4.3 Kasstroomoverzicht

4.3 Kasstroomoverzicht	2016	2015
	(x € 1.000)	
Liquide middelen* per 1 januari	49.009	24.605
Kasstroom uit pensioenactiviteiten:		
Ontvangen premies van werkgevers en werknemers	4.370	6.419
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	43	231
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	730	789
Betaalde pensioenuitkeringen	-66.189	-67.739
Betaald in verband met overdracht van rechten	-219	-95
Betaalde premies herverzekering	-24	-52
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-2.286	-2.595
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-63.576	-63.041
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten:		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	138.923	450.247
Aankopen beleggingen	-152.653	-413.896
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	52.619	52.447
Betaalde vermogensbeheerkosten eigen organisatie	-1.367	-1.353
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	37.522	87.445
Totaal mutaties liquide middelen	-26.054	24.404
Liquide middelen* per 31 december	22.955	49.009

* Liquide middelen bestaan uit: bankrekeningen, terugvorderbare Nederlandse dividendbelasting, en overlopende beleggingstransacties die binnen een maand zijn afgehandeld.

4.4 Toelichting behorende tot de jaarrekening

4.4.1. Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de *Richtlijnen voor de jaarverslaggeving*. Het bestuur heeft op 23 mei 2017 de jaarrekening vastgesteld.

4.4.2. Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

(a) Algemeen, schattingswijzigingen en presentatiewijzigingen

Alle bedragen zijn vermeld in euro's. Bedragen zijn afgerond, waardoor een totaalstelling van afgeronde bedragen miniem kan afwijken. Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

(b) Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

(c) Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Hierdoor kan sprake zijn van een post *nog af te wikkelen transacties*, die wordt verantwoord onder de liquide middelen.

(d) Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

(e) Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

(f) Waardeveranderingen beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten in de rekening van baten en lasten opgenomen.

(g) Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Het pensioenfonds heeft in directe zin alleen te maken met de Amerikaanse dollar, omdat andere valuta binnen beleggingsfondsen worden omgerekend. De koers op 31 december 2016 was EUR/USD 1,05 (31 december 2015: EUR/USD 1,09).

(h) Beleggingen

Beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Per beleggingscategorie is dit als volgt:

- Aandelen en beursgenoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, zoals de beheerder die heeft afgegeven.
- Beleggingen in vastgoedfondsen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers of – als die er niet is – tegen het evenredige deel van de netto vermogenswaarde van het vastgoedfonds waartoe het pensioenfonds gerechtigd is, zoals de beheerder die heeft afgegeven.
- Belangen in alternatieve beleggingen zijn gewaardeerd tegen geschatte marktwaarde, zoals de beheerder die heeft afgegeven. Deze wordt bepaald op basis van internationale richtlijnen van de sector, waaronder die van de European Private Equity & Venture Capital Association (EVCA).
- Obligaties zijn gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum, onder toevoeging van de lopende rente. Niet-beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, zoals de beheerder die heeft afgegeven.
- Hypothecaire leningen worden gewaardeerd op basis van de geschatte toekomstige kasstromen (rente en aflossingen), contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico) en de looptijd, onder aftrek van het gespaarde deel.
- Derivaten worden gewaardeerd tegen de relevante marktnotering of – als die er niet is – met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.
- Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

i) Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor risico fonds worden aangehouden.

(j) Herverzekeringen

Herverzekeringscontracten worden opgenomen voor de actuariel bepaalde contante waarde van de herverzekerde aanspraken, berekend volgens de grondslagen van de technische voorzieningen, exclusief de opslag voor excasso- en administratiekosten.

(k) Overige activa

Overige activa bestaat uit de materiële vaste activa van het pensioenfonds, vorderingen en overlopende posten (behalve terugvorderbare Nederlandse dividendbelasting en beleggingstransacties die binnen een maand zijn afgehandeld). De eerste waardering van vorderingen en overlopende activa is tegen reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen; bij materiële vaste activa onder aftrek van de lineaire afschrijving.

(l) Technische voorzieningen voor risico fonds (pensioenvoorzieningen)

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van prudente grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen:

- De contante waarde wordt berekend op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van 31 december 2016.
- De grondslagen die het pensioenfonds hanteert bij de berekening van de premies en de technische voorzieningen zijn in verband met de stijging van de levensverwachting in 2016 aangepast. Voor de sterftecijfers wordt de nieuwe Prognosetafel AG 2016 van het Actuarieel Genootschap gehanteerd, waarbij rekening is gehouden met de ervaringssterfte van het pensioenfonds.
- Er wordt een onbepaald partnersysteem gehanteerd; voor iedere deelnemer wordt het partnerpensioen verzekerd, ongeacht de vraag of er daadwerkelijk een partner is (na pensioenleeftijd geldt een bepaald partnersysteem).
- Voor de berekening van het partnerpensioen wordt uitgegaan van een vast leeftijdsverschil: de partner van de man is drie jaar jonger en die van de vrouw is drie jaar ouder.
- Een voorziening voor uitvoeringskosten ter dekking van (toekomstige) administratie- en excassokosten maakt deel uit van de technische voorzieningen.

(m) Technische voorzieningen voor risico deelnemers

De waardering van de technische voorziening voor risico deelnemers wordt bepaald door de tegenover deze voorziening aangehouden beleggingen.

(n) Overige passiva

Overige passiva bestaat uit schulden en overlopende posten (behalve beleggingstransacties die binnen een maand zijn afgehandeld). De eerste waardering van schulden en overlopende passiva is tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs.

(o) Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit beleggingsactiviteiten en pensioenuitvoeringsactiviteiten.

De liquide middelen bestaan uit bankrekeningen, cash funds, terugvorderbare Nederlandse dividendbelastingen overlopende beleggingstransacties die binnen een maand zijn afgehandeld.

4.5 Toelichting op balans en staat van baten en lasten

4.5.1a Beleggingen voor risico fonds	2016	2015	Mutaties *	Resultaat	Rendement 2016		
					Behaald	Benchmark	Outperf.
(x € 1.000)							
Aandelen Europa	78.287	79.233	378	-1.324	-1,7%	2,6%	-4,3%
Aandelen Verenigde Staten	131.056	118.165	-1.544	14.436	12,5%	14,2%	-1,7%
Aandelen opkomende markten	62.490	54.782	573	7.135	13,0%	14,5%	-1,5%
Aandelen	271.833	252.180	-593	20.246	8,1%	10,9%	-2,8%
Indirect vastgoed	168.468	136.355	15.645	16.468	11,3%	8,4%	2,9%
Private equity	87.719	109.678	-25.263	3.304	3,7%	6,2%	-2,5%
Hedge funds	43	64	-16	-6			
Alternatieve beleggingen	87.762	109.742	-25.279	3.298	3,7%	6,2%	-2,5%
Credits	224.069	208.717	4.000	11.352	5,4%	5,1%	0,3%
Hypothecaire leningen	-	7.886	-7.772	-114			
Microfinance	356	695	-419	80			
Credits	224.425	217.298	-4.191	11.318	5,4%	5,1%	0,3%
Returnportefeuille	752.488	715.575	-14.417	51.330	7,3%	8,1%	-0,8%
Staatsobligaties	611.296	591.486	-28.204	48.014	8,1%	8,1%	0,0%
Liquide middelen	22.955	49.009	-25.986	-68			
Risicomanagementportefeuille**	634.251	640.495	-54.190	47.946	7,4%	7,4%	0,0%
Uitvoeringskosten beleggingen pensioenfonds			1.367	-1.367			
Beleggingen incl. liquide middelen	1.386.739	1.356.070	-67.240	97.909	7,5%	7,8%	-0,3%

* Mutaties = aankopen + gefactureerde kosten - verkopen - inkomsten (zoals dividend)

** Inclusief liquide middelen

De waarde van de beleggingen voor risico fonds inclusief liquide middelen bedraagt eind 2016 € 1.387 miljoen (2015: € 1.356 miljoen). Er is een positief netto beleggingsresultaat behaald van € 98 miljoen (2015: € 63 miljoen), hetgeen een totaalrendement van 7,5% betekent. Er zijn geen in 2015 en 2016 geen effecten uitgeleend (securities lending). Daarnaast wordt door het pensioenfonds niet belegd in de aangesloten premie bijdragende ondernemingen.

Voor de aansturing zijn de beleggingen verdeeld in twee portefeuilles. De returnportefeuille heeft als doel een rendement te halen boven de door het bestuur vastgestelde strategische benchmark. De risicomanagementportefeuille heeft als doel om het renterisico van de pensioenverplichtingen te matchen met de beleggingen. Daarnaast worden in deze portefeuille alle overige beleggingen opgenomen die als doel hebben de strategische risico's van het pensioenfonds te verlagen.

Returnportefeuille

De waarde van de returnportefeuille is € 752 miljoen. Er is een positief resultaat behaald van € 51 miljoen (7,3%), wat met name te danken is aan Amerikaanse aandelen (€ 14 miljoen), indirect vastgoed € 16 miljoen en credits beleggingen (€ 11 miljoen). De categorie *hedge funds* is in 2013 afgebouwd; resterend zijn enkele vorderingen uit illiquide posities.

Risicomanagementportefeuille

De waarde van de risicomanagementportefeuille is eind 2016 € 634 miljoen. De portefeuille bestaat grotendeels uit eurostaatsobligaties. Het resultaat op staatsobligaties bedraagt € 48 miljoen of 8,1% in 2016. Tabel 4.6h toont de landen met de grootste beleggingen.

Liquide middelen

De post *liquide middelen* betreft bankrekeningen, cash funds, terugvorderbare Nederlandse dividendbelasting en overlopende beleggingstransacties die binnen een maand zijn afgehandeld. In de aansturing vallen de *liquide middelen* onder de risicomanagementportefeuille. Liquiditeiten die externe vermogensbeheerders aanhouden, maken onderdeel uit van de betreffende beleggingscategorie.

Verloop

In onderstaande tabellen staat het verloop van de beleggingen voor risico fonds nader uitgesplitst. De kolom *Mutaties* in de vorige tabel is uitgesplitst in: aankopen, verkopen en directe opbrengsten. De kolom *Resultaat* in de vorige tabel van € 99 miljoen (2015: € 64 miljoen) (exclusief *liquide middelen* en *uitvoeringskosten beleggingen pensioenfonds*) is uitgesplitst in: directe opbrengsten (dividend en rente) en indirecte opbrengsten.

4.5.1b Verloop 2016	Stand 2015	Aankopen 2016	Verkopen 2016	Indirecte opbr. 2016	Stand 2016	Directe opbr. 2016
(x € 1.000)						
Aandelen	252.180	100.361	-99.238	18.530	271.833	1.716
Indirect vastgoed	136.355	24.926	-18	7.205	168.468	9.263
Alternatieve beleggingen	109.742	3.356	-15	-25.321	87.762	28.619
Credits	217.298	4.000	-8.025	11.152	224.425	166
Staatsobligaties	591.486	17.155	-31.535	34.190	611.296	13.824
Beleggingen excl. liquide middelen	1.307.061	149.798	-138.831	45.756	1.363.784	53.588

4.5.1b Verloop 2015	Stand 2014	Aankopen 2015	Verkopen 2015	Indirecte opbr. 2015	Stand 2015	Directe opbr. 2015
(x € 1.000)						
Aandelen	266.391	25.723	-64.657	24.723	252.180	4.395
Indirect vastgoed	128.929	16.306	-3.807	-5.072	136.355	12.420
Alternatieve beleggingen	105.552	3.885	-6	312	109.742	20.454
Credits	175.684	275.837	-229.720	-4.504	217.298	449
Staatsobligaties	595.445	89.187	-75.682	-17.464	591.486	15.349
Derivaten	62.518	-	-75.590	13.072	-	-
Beleggingen excl. liquide middelen	1.334.519	410.937	-449.462	11.067	1.307.061	53.067

Waarderingsmethoden

Zoals vermeld in paragraaf 4.4 *Grondslagen* worden de beleggingen gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. De beleggingen kunnen daarbij worden ingedeeld naar drie waarderingsniveaus:

- Niveau 1: Direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.
- Niveau 2: Waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.
- Niveau 3: Waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

4.5.1c Waardering	2016				2015			
	Totaal	niveau 1	niveau 2	niveau 3	Totaal	niveau 1	niveau 2	niveau 3
(x € 1.000)								
Aandelen	271.833	271.833	-	-	252.180	252.180	-	-
Indirect vastgoed	168.468	-	-	168.468	136.355	-	-	136.355
Alternatieve beleggingen	87.762	-	-	87.762	109.742	-	-	109.742
Credits	224.425	224.069	356	-	217.298	208.717	695	7.886
Staatsobligaties	611.296	611.296	-	-	591.486	591.486	-	-
Beleggingen excl. liq. middelen	1.363.784	1.107.198	356	256.230	1.307.061	1.052.383	695	253.983

Voor de meerderheid van de beleggingen is sprake van objectieve marktnoteringen. Bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken:

- In geval van *indirect vastgoed* en *alternatieve beleggingen* wordt de waarde overgenomen van de al dan niet gecontroleerde rapportages van de vermogensbeheerders.
- In geval van *hypothecaire leningen* wordt de waarde bepaald op basis van door bemiddeling van WM Company verkregen marktrentes en de resterende looptijd van de leningen.
- Voor overige niet-beursgenoteerde financiële instrumenten wordt voor de discontering de rentetermijnstructuur voor risicovrije staatsobligaties verhoogd met een kredietopslag ter bepaling van de reële waarde.

4.5.1d Beleggingen voor risico deelnemers	2016	2015
(x € 1.000)		
Stand per 1 januari	3.173	-
Mutaties:		
Storting netto spaarpremie voor risico deelnemers	2.855	2.959
Netto beleggingsresultaat voor risico deelnemers	640	230
Uitkeringen, onttrekkingen en overig	-346	-16
Stand per 31 december	6.322	3.173

Beleggingen voor risico deelnemers bestaan uit de beleggingen aangehouden in de IDC-regeling.

4.5.2 Herverzekeringen	2016	2015
(x € 1.000)		
Balans (zowel aan activa- als passivazijde):		
Herverzekerd deel technische voorzieningen per 1 januari	7.518	8.723
Herverzekerd deel technische voorzieningen per 31 december	7.487	7.518
Baten (+) en lasten (-):		
Mutatie herverzekerd deel technische voorzieningen	-32	-1.205
Ontvangen uitkeringen herverzekering	730	789
Betaalde premie overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico	-24	-52
Saldo herverzekeringen	674	-467

In het verleden zijn door (rechts)voorgangers van Koninklijke Nedlloyd N.V. pensioenaanspraken ondergebracht bij levensverzekeringsmaatschappijen. Deze pensioenaanspraken zijn niet aan het pensioenfonds overgedragen en staan derhalve als een bezit op de balans van het pensioenfonds. Dit betreft in feite een herverzekerd deel van de technische voorzieningen.

Per 1 januari 2015 is het herverzekeringscontract met ElipseLife N.V. beëindigd en worden de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's van actieve deelnemers in eigen beheer gehouden.

4.5.3 Overige activa	2016	2015
	<i>(x € 1.000)</i>	
Inventaris	2	19
Te vorderen premies werkgevers	31	921
Overige vorderingen	23	369
Overlopende activa	1.647	66
Totaal overige activa	1.703	1.375

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van minder dan één jaar.

4.5.4a Technische voorzieningen voor risico fonds	2016	2015
	<i>(x € 1.000)</i>	
Stand technische voorzieningen per 1 januari	1.167.606	1.187.543
Mutaties:		
Dotatie voor risicopremies en pensioenopbouw	605	3.084
Dotatie voor toeslagen (indexatie)	533	3.951
Vrijval voor pensioenuitkeringen	-66.196	-67.740
Vrijval voor uitvoeringskosten	-2.254	-2.089
Dotatie voor rentetoevoeging in verband met rekenrente	1.235	3.871
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	68.715	37.982
Wijziging door waardeoverdrachten	-227	867
Dotatie voor lang- en kortleven	19.615	20.006
Dotatie voor aanvang partner- en wezenpensioen	14.994	10.739
Vrijval door sterfte	-34.264	-30.603
Wijziging sterftegrondslagen	1.649	-
Overige mutaties	419	-5
Totaal mutaties	4.824	-19.937
Stand technische voorzieningen per 31 december	1.172.430	1.167.606

De technische voorzieningen voor risico fonds zijn in 2016 met € 4,8 miljoen gestegen naar € 1.172 miljoen. Alle mutaties staan in bovenstaande tabel opgesomd. De belangrijkste worden nader toegelicht:

- Dotatie voor pensioenopbouw: € 0,6 miljoen (2015: € 3,1 miljoen). Dit is het actuarieel berekende effect op de technische voorzieningen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale pensioenrechten en risicopremies. In 2016 zijn hierin alleen nog de risicopremies opgenomen.
- Dotatie voor toeslagverlening € 0,5 miljoen (2015: € 4,0 miljoen). Per 1 januari 2017 is een toeslag van 0,05% verleend (1 januari 2016: 0,35%).
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen: - € 66,2 miljoen (2015: - € 67,7 miljoen). De verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen in de verslagperiode.
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten: - € 2,3 miljoen (2015: - € 2,1 miljoen). Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening uitvoeringskosten als onderdeel van de technische voorzieningen. De € 2,3 miljoen die vrijkomt uit de voorziening is ten behoeve van de financiering van de kosten in de verslagperiode.
- Dotatie voor rentetoevoeging: € 1,2 miljoen (2015: € 3,9 miljoen). De pensioenverplichtingen per 1 januari 2015 zijn opgerent met de benodigde interest op basis van -0,06% éénjaars rente (2015: 0,181%). De dotatie is inclusief de oprenting van de voorziening uitvoeringskosten met € 1,8 miljoen (2015: € 1,9 miljoen).
- Dotatie voor wijziging marktrente: € 68,7 miljoen (2015: € 38,0 miljoen). Door de gedaalde marktrente, worden de technische voorzieningen eind 2016 € 68,7 miljoen verhoogd. De rentetermijnstructuur komt overeen met een constante rekenrente van 1,1% (2015: 1,5%).
- De overgang naar Prognosetafel AG 2016 en de nieuwe ervaringssterfte hebben per saldo een verhogend effect van € 1,6 miljoen op de technische voorzieningen.
- De andere posten zijn tezamen € 0,7 miljoen (2015: € 0,9 miljoen) en betreffen met name dotaties en vrijval vanwege waardeoverdrachten en kanssystemen (sterfte en arbeidsongeschiktheid).

In onderstaande tabellen zijn de technische voorzieningen voor risico fonds ingedeeld naar categorieën van deelnemers en componenten.

4.5.4b Voorziening risico fonds naar deelnemers	2016	in %	2015	in %
(x € 1.000)				
Actieve deelnemers	52.317	4%	58.998	5%
Slapers	329.177	28%	303.922	26%
Gepensioneerden	790.937	67%	804.686	69%
Bruto technische voorzieningen	1.172.430	100%	1.167.606	100%

4.5.4c Voorziening risico fonds naar component	2016	2015
(x € 1.000)		
Technische voorziening (excl. uitvoeringskosten)	1.137.882	1.132.760
Voorziening uitvoeringskosten	34.548	34.846
Bruto technische voorzieningen	1.172.430	1.167.606

In de volgende tabel is het verloop van de technische voorzieningen voor risico deelnemers opgenomen:

4.5.4d Technische voorzieningen voor risico deelnemers	2016	2015
	(x € 1.000)	
Stand technische voorzieningen per 1 januari	3.173	-
Mutaties:		
Mutatie technische voorzieningen voor risico deelnemers	3.149	3.173
Stand technische voorzieningen per 31 december	6.322	3.173

Wijziging actuariële uitgangspunten - sterftegrondslagen

De grondslagen die het pensioenfonds hanteert bij de berekening van de premies en de technische voorzieningen zijn in verband met de stijging van de levensverwachting eind 2016 aangepast. Voor de sterftecijfers wordt de Prognosetafel AG 2016 van het Actuarieel Genootschap toegepast, waarbij rekening is gehouden met de ervaringssterfte van het pensioenfonds. Toepassing van deze prognosetafels en de fondsspecifieke ervaringssterfte leidde tot een verzwaring van de technische voorzieningen met € 1,6 miljoen in 2016. Het effect van wijzigingen in actuariële uitgangspunten wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de uitgangspunten worden herzien.

4.5.4e Voorziening uitvoeringskosten	2016	2015
	(x € 1.000)	
Stand 1 januari	34.846	34.793
Dotatie toekomstige kosten in premie (IDCDB)	-	79
Dotatie doorlopende kosten in premie (IDCDB)	-	116
Dotatie kosten IDC	74	69
Dotatie rendement	1.882	1.879
Onttrekking werkelijke uitvoeringskosten	-2.254	-2.089
Stand 31 december	34.548	34.846

Korte beschrijving van de pensioenregeling

Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling zich als een premie-overeenkomst.

Pensioenregeling IDC 2015

Voor de werknemers van Maersk Line Netherlands B.V., Maersk Ship Management B.V., Star Container Services B.V., Svitzer Amsterdam B.V., Ardent Maritime Netherlands B.V. en Port Towage Amsterdam B.V. is per 1 januari 2015 tussen werkgevers en werknemers een individuele beschikbare premieregeling overeengekomen, waarbij het pensioenfonds is geselecteerd als uitvoerder. In de nieuwe regeling worden de premiebijdragen belegd in een op maat gemaakte life cycle mix. Deze beleggingsmix sluit aan op het risicoprofiel van het pensioenfonds waarbij een hoger verwacht rendement geldt doordat ook na pensioendatum kan worden doorbelegd. Deelnemers kunnen ook tussentijds pensioen inkopen bij het pensioenfonds en zijn derhalve niet meer afhankelijk van één conversiemoment. Na inkoop in het pensioenfonds blijft er uitzicht op indexatie van de ingekochte

pensioenrechten. Sinds 1 januari 2016 nemen ook de werknemers van het pensioenfonds deel aan deze pensioenregeling.

In paragraaf 5.6 is hiervan een samenvatting opgenomen.

Toeslagbeleid

De (voorwaardelijke) toeslag op de pensioenaanspraken wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. De ambitie is om jaarlijks de pensioenaanspraken aan te passen aan de prijsindex. Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst zal worden geïndexeerd. Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslag wordt uit toekomstige overrendementen gefinancierd.

Vanaf 1 januari 2015 is als onderdeel van het nFTK een nieuw toeslagregime van toepassing. Er is geen toeslag mogelijk bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110%. Bij het vaststellen van de hoogte van de toeslag wordt rekening gehouden met de eis van toekomstbestendigheid.

De hoogte van de (maximaal) te verlenen toeslag wordt in drie stappen bepaald:

1. Het voor toeslagverlening beschikbare vermogen wordt berekend.
2. Op basis van dit beschikbare vermogen wordt de hoogte van de toekomstbestendige toeslagverlening bepaald.
3. Indien er sprake is van een maatstaf voor toeslagverlening die varieert over de tijd (bijvoorbeeld looninflatie of prijsinflatie) wordt de hoogte van de toekomstbestendige toeslagverlening uitgedrukt als percentage van de maatstaf, waarna de maximaal te verlenen toeslag wordt bepaald door het berekende percentage toe te passen op de feitelijk gerealiseerde maatstaf.

Omdat de beleidsdekkingsgraad per 30 september 2016 114,5% was, de toekomstbestendige toeslagverlening berekend werd op 0,9%, de feitelijke gerealiseerde prijsinflatie over de periode september 2015 tot september 2016 0,1% was en de groeivoet van de prijsinflatie 2,0% bedraagt, kon de toeslagverlening per 1 januari 2017 vastgesteld worden op $(0,9\%/2,0\%) \times 0,1\% = 0,05\%$.

In onderstaande tabel staan de toeslagen van de afgelopen tien jaar.

4.5.4f Inflatie en Indexatie afgelopen 10 jaar					Verleende Indexatie *	Verschil	Achterstand cumulatief
Datum	Periode	CBS-index	Berekening	Uitkomst			
1-4-2008	jan - jan	loonstijging:	119,5 / 116,5 =	2,6%	3,3%	0,7%	geen
1-1-2009	okt - okt	loonstijging:	122,5 / 119,5 =	2,5%	0,0% **	-2,5%	-2,5%
1-1-2010	okt - okt	loonstijging:	125,6 / 122,5 =	2,5%	2,0%	-0,5%	-3,0%
1-1-2011	okt - okt	loonstijging:	126,4 / 125,6 =	0,6%	0,0%	-0,6%	-3,6%
1-1-2012	okt - okt	loonstijging:	128,4 / 126,4 =	1,6%	0,0%	-1,6%	-5,2%
1-1-2013	okt - okt	loonstijging:	130,7 / 128,4 =	1,8%	0,0%	-1,8%	-7,0%
1-1-2014	okt - okt	prijsstijging:	115,1 / 113,4 =	1,6%	0,0%	-1,6%	-8,6%
1-1-2015	okt - okt	prijsstijging:	116,3 / 115,1 =	1,1%	0,0%	-1,1%	-9,7%
1-1-2016	okt - okt	prijsstijging:	117,1 / 116,3 =	0,7%	0,35%	-0,35%	-10,1%
1-1-2017	sept - sept	prijsstijging:	100,6 / 100,5 =	0,1%	0,05% ***	-0,05%	-10,1%

* Indexatie wordt berekend over de opgebouwde rechten per 31 december van het voorafgaande jaar.

** In januari 2009 is eenmalig 2,5% van het jaarinkomen van de gepensioneerde uitgekeerd.

*** CPI alle huishoudens (2006=100) t.b.v. indexatie pensioen vanaf 1-1-2016 (2015=100);

i.v.m. gebruik definitieve CPI cijfers is in 2016 de basis verlegd van oktober naar september

4.5.5 Overige passiva	2016	2015
	(x € 1.000)	
Reorganisatievoorziening	-	35
Schulden aan deelnemers	302	224
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.376	1.394
Overige schulden	493	364
Overlopende passiva	495	612
Totaal overige passiva	2.665	2.628

De post *belastingen* betreft nog af te dragen loonbelasting over de pensioenuitkeringen in december. De post *overlopende passiva* bestaat uit nog te ontvangen facturen van vermogensbeheerders over het vierde kwartaal en andere nog te ontvangen facturen.

4.5.6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	2016	2015
	(x € 1.000)	
Stortingsverplichtingen private equity	13.048	14.298
Huur kantoorruimte tot en met juni 2017	78	235
Lease auto's	95	151
Totaal niet in de balans opgenomen verplichtingen	13.221	14.684

Bij *private equity* is er een resterende stortingsverplichting van € 13,0 miljoen (2015: € 14,3 miljoen) voor in het verleden aangegane verplichtingen tot beleggingen in beleggingsfondsen. Vanwege de aard van deze verplichtingen is er geen exacte looptijd afgesproken.

Het pensioenfonds heeft een huurovereenkomst afgesloten in verband met de huur van kantoorruimte die loopt tot en met juni 2017. Ten behoeve van de huurverplichting is een bankgarantie afgegeven voor € 30.000. De jaarlijkse huurprijs bedraagt circa € 160.000. Derhalve bedraagt de totale verplichting voor de resterende looptijd circa € 80.000.

4.5.7a Premiebijdragen	2016	2015
	<i>(x € 1.000)</i>	
Werkgeversgedeelte voor risico fonds	535	3.485
Werknemersgedeelte voor risico fonds	89	90
Premiebijdragen voor risico fonds	625	3.575
Premiebijdragen voor risico deelnemers	2.855	2.959
Totaal premiebijdragen (feitelijke premie)	3.480	6.534

Het werkgeversgedeelte van de premiebijdrage is gebaseerd op de premiestaffels in het pensioenreglement verhoogd met de in de ABTN vermelde opslagen. Conform de in artikel 129 van de Pensioenwet beschreven voorwaarden is het niet toegestaan om een lagere premie te ontvangen dan de (gedempte) kostendekkende premie.

4.5.7b Kostendekkende premie	2016	2015
	<i>(x € 1.000)</i>	
Actuarieel benodigde koopsom	303	2.912
Netto spaarpremie voor risico deelnemers	2.855	2.959
Opslag vereist eigen vermogen	50	378
Opslag uitvoeringskosten	74	186
Zuivere kostendekkende premie	3.282	6.435
	<i>(x € 1.000)</i>	
Actuarieel benodigde koopsom	n.v.t.	3.089
Netto spaarpremie voor risico deelnemers	n.v.t.	2.959
Opslag vereist eigen vermogen	n.v.t.	401
Opslag uitvoeringskosten	n.v.t.	186
Gedempte kostendekkende premie		6.635

Bovenstaande tabel toont de kostendekkende premies. Het verschil tussen de gedempte en zuivere kostendekkende premie wordt veroorzaakt door het verschil in rekenrente en solvabiliteitsopslag.

- In 2016 wordt de kostendekkende premie niet langer op basis van een gedempte rentevoet berekend; er wordt alleen een IDC regeling voor risico deelnemers uitgevoerd.
- De gedempte kostendekkende premie in 2015 werd gebaseerd op de rentevoet die behoort bij de duratie van 25 jaar uit de nFTK-rentetermijnstructuur (van DNB) per 30 september van het voorafgaande jaar. Bij de zuivere kostendekkende premie en (in 2015) de gedempte kostendekkende premie is de solvabiliteitsopslag 16,5% (2015: 13%).

4.5.8 Overige baten	2016	2015
	(x € 1.000)	
Diverse baten	323	148
Diverse rentebaten	-	3
Totaal overige baten	323	151

4.5.9 Pensioenuitkeringen	2016	2015
	(x € 1.000)	
Ouderdomspensioen	-46.019	-47.488
Partnerpensioen	-19.842	-19.879
Wezenpensioen	-45	-46
Invalideitpensioen	-179	-217
Afkopen	-62	-48
Eenmalige uitkeringen bij overlijden	-121	-69
Totaal pensioenuitkeringen	-66.268	-67.747

De gevolgen van de uitruil van pensioenaanspraken zijn actuariel neutraal en worden niet via de *staat van baten en lasten* verwerkt. De afkoopgrens wordt jaarlijks wettelijk vastgesteld.

De post *afkopen* betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 465,94 (2015: € 462,88) per jaar, overeenkomstig artikel 66 van de Pensioenwet. De toeslag op de uitkeringen per 1 januari 2017 zoals vastgesteld door het bestuur bedraagt 0,05% (2016: 0,35%).

4.5.10 Saldo waardeoverdrachten	2016	2015
	(x € 1.000)	
Inkomende waardeoverdrachten	43	231
Uitgaande waardeoverdrachten	-219	-95
Totaal saldo waardeoverdrachten	-176	136

Het *saldo waardeoverdrachten* betreft het saldo van de ontvangst en overdracht van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van nieuwe respectievelijk vertrekkende deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden gestort als premie in de IDC regeling of aangewend voor de inkoop van pensioenaanspraken. De overdracht van koopsommen gebeurt aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever. In 2016 is per saldo € 0,2 miljoen aan waardeoverdrachten betaald (in 2015 is per saldo € 0,1 miljoen ontvangen).

4.5.11a Uitvoeringskosten	2016	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer	2015	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer
(x € 1.000)						
Personeelskosten	1.380	623	757	1.284	538	746
Huisvestingskosten	222	111	111	303	152	152
Advieskosten	421	135	286	616	319	297
Accountantskosten	54	27	27	63	32	31
Automatiseringskosten	128	64	64	18	9	9
Communicatiekosten	247	247	-	181	181	-
Kosten organen pensioenfonds	350	350	-	364	364	-
Kosten uitbesteding pensioenadministratie	557	557	-	598	598	-
Overige algemene kosten	260	138	122	236	118	118
Uitvoeringskosten pensioenfondsorganisatie	3.619			3.663		
<i>waarvan Pensioenbeheer</i>		2.252			2.310	
<i>waarvan Vermogensbeheer</i>			1.367			1.353
Bewaarloon gefactureerd			178			178
Vermogensbeheerkosten gefactureerd			1.194			2.528
Vermogensbeheerkosten tlv belegd vermogen			6.880			6.217
Vermogenbeheerkosten integraal			9.619			10.276
Transactiekosten beleggingen			215			1.033
Totaal			12.086			13.619

De uitvoeringskosten van de uitvoeringsorganisatie zijn € 3,6 miljoen (2015: € 3,7 miljoen), waarvan € 1,4 miljoen (2015: € 1,4 miljoen) is toegerekend aan vermogensbeheer; deze kosten zijn ten laste gebracht van het rendement (in tabel 4.5.1a). Er zijn binnen de uitvoeringskosten geen kosten opgenomen van externe vermogensbeheerders. Voor zover zij kosten per factuur in rekening hebben gebracht, zijn deze rechtstreeks ten laste geboekt van het resultaat op hun beleggingen, zodat er een consistent beeld is met de vermogensbeheerders die deze kosten rechtstreeks ten laste van het belegd vermogen hebben gebracht.

Bepaalde kostencategorieën die niet eenduidig kunnen worden toegerekend aan ofwel pensioenbeheer ofwel vermogensbeheer worden op 50/50 basis verdeeld.

In paragraaf 3.6 wordt een integraal beeld getoond van alle kosten van vermogensbeheer en worden de kosten uitgedrukt in de kengetallen die de Pensioenwet voorschrijft.

DNB en AFM hebben in 2016 geen toezichtmaatregelen aan het pensioenfonds opgelegd. Er zijn in 2016 geen bestuurlijke boetes of dwangsommen opgelegd.

De honoraria van de externe accountant zijn als volgt:

4.5.11b Honoraria accountant	2016			2015		
	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG netwerk	Totaal	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG netwerk	Totaal
Onderzoek jaarrekening en verslagstaten	54	-	54	63	-	63
Overige controleopdrachten	-	-	-	-	-	-
Fiscale adviesdiensten	-	16	16	-	17	17
Andere niet-controlediensten	-	18	18	-	-	-
Totaal	54	34	88	63	17	80

Het personeelbestand is gestegen van 7,1 voltijdseenheden eind 2015 naar 7,6 voltijdseenheden eind 2016.

Verbonden partijen

Het pensioenfonds, de aangesloten ondernemingen (zoals die zijn vermeld aan het begin van hoofdstuk 2), de bestuurders en de directeur van het pensioenfonds zijn verbonden partijen. Daarnaast is Capricorn Cleantech Fund N.V. een verbonden partij. Dit betreft één van de private equity beleggingen waarvoor het pensioenfonds een commitment van € 10 miljoen is aangegaan. Het pensioenfonds is, vertegenwoordigd door zijn directeur F.T.E. Dooren, hiervan medebestuurder.

Per 1 januari 2015 zijn de aangesloten werkgevers Maersk Line Netherlands B.V., Maersk Ship Management B.V., Star Container Services B.V., Svitzer Amsterdam B.V., Ardent Maritime Netherlands B.V. en Port Towage Amsterdam B.V. een nieuwe individueel beschikbare premieregeling met het pensioenfonds aangegaan. De oude overeenkomst met Damco Netherlands B.V. en Damco International B.V. liep door tot en met 31 december 2015 en is per die datum beëindigd.

De bestuurders van het pensioenfonds ontvingen een vaste vergoeding van gemiddeld € 26.500 bruto per jaar (2015: € 26.500). De voorzitter van het bestuur ontving in 2016 een vergoeding van € 30.000 (2015: € 30.000), leden van het dagelijks bestuur € 27.500 (2015: € 27.500) en de overige bestuursleden € 25.000 (2015: € 25.000). De leden van het verantwoordingsorgaan ontvingen tot en met 30 juni 2015 per vergaderdag een vacatiegeld van € 445. Vanaf 1 juli 2015 ontvangen de leden van het verantwoordingsorgaan een vaste vergoeding van € 1.750 per jaar. Per 1 januari 2016 is de vergoeding voor leden van het verantwoordingsorgaan verhoogd naar € 3.750 per jaar (de voorzitter en secretaris ontvangen € 4.500 per jaar). De leden van de visitatiecommissie ontvingen elk een honorarium van € 12.100 per jaar (2015: € 12.100). De vergoeding voor de externe beleggingsdeskundigen bedroeg € 16.728 (2015: € 32.100). In totaal is in het verslagjaar aan vacatiegelden en honoraria een bedrag betaald van € 272.000 (2015: € 278.000).

Het pensioenfonds heeft één bezoldigd directeur. Op grond van artikel 383 lid 2 Boek 2 BW blijft vermelding van zijn bezoldiging achterwege.

Er zijn geen leningen verstrekt aan of vorderingen op (voormalige) bestuurders. Een aantal bestuursleden en de directeur van het pensioenfonds nemen deel in de pensioenregeling van het pensioenfonds op basis van de in het pensioenreglement vermelde voorwaarden.

4.6 Risicobeheersing

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds is het solvabiliteitsrisico: het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele indexatie van opgebouwde pensioenrechten en het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken moet verlagen.

De dekkingsgraad is het kengetal dat de solvabiliteit weergeeft. De dekkingsgraad wordt berekend als het pensioenvermogen (= stichtingskapitaal, reserves en technische voorzieningen voor risico fonds en deelnemers) gedeeld door de technische voorzieningen (= pensioenverplichtingen). De dekkingsgraad is in 2016 volgens het nFTK met 2,1%-punt gestegen naar 118,7%. De *minimaal vereiste dekkingsgraad* bedraagt 104,1%; er is derhalve geen onderdekking.

In de onderstaande tabel staat de samenstelling van de onderliggende mutaties weergegeven. De belangrijkste oorzaak van de stijging van de dekkingsgraad is evenals voorgaand jaar het positieve beleggingsresultaat. Bij de door DNB gehanteerde disconteringsrente wordt de zogenoemde *ultimate forward rate* toegepast. Op basis van de werkelijke marktrente zou de dekkingsgraad eind 2016 116,8% (2015: 115,1%) bedragen.

4.6a Dekkingsgraad verloop	2016	2015
Stand per 1 januari	116,6%	111,9%
Mutaties:		
Beleggingsresultaat	8,3%	5,1%
Toeslag (indexatie)	-0,1%	-0,4%
Pensioenuitkeringen	1,5%	1,0%
Benodigde interest ivm rekenrente	-0,1%	-0,4%
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	-7,4%	-0,5%
Wijziging sterftegrondslagen	-0,2%	0,0%
Overige mutaties	0,1%	-0,1%
Totaal mutaties:	2,1%	4,7%
Stand per 31 december	118,7%	116,6%

Om tegenslagen op te vangen, dient het pensioenfonds buffers aan te houden. Volgens de normen van DNB bedraagt het vereist pensioenvermogen € 1.367 miljoen (2015: € 1.363 miljoen), hetgeen overeenkomt met een *vereiste dekkingsgraad* van 116,0% (2015: 116,4%). Omdat de *beleidsdekkingsgraad* 114,5% bedraagt en hiermee lager is dan de vereiste dekkingsgraad is sprake van een reservetekort. In onderstaande tabel staat de berekening van het vereist pensioenvermogen vermeld en de reserve.

4.6b Vereist pensioenvermogen	2016	2015	Toelichting
(x € 1.000)			
Technische voorzieningen	1.178.752	1.170.779	
Vereiste buffers:			
S1 Renterisico	-	-	
S2 Risico zakelijke waarden	141.872	143.056	
S3 Valutarisico	51.606	53.150	
S4 Grondstoffenrisico	-	-	
S5 Kredietrisico	59.194	62.452	
S6 Verzekeringstechnisch risico	26.297	26.326	
S7 Liquiditeitsrisico	nvt	nvt	
S8 Concentratierisico	nvt	nvt	
S9 Operationeel risico	nvt	nvt	
S10 Actief beheer	12.700	11.805	
Diversificatie-effect	-103.134	-104.548	= Totaal vereiste buffers - optelling S1 tm S10
Totaal vereiste buffer risico fonds	188.536	192.242	$= \sqrt{(S1^2 + S2^2 + S1 \times S2 + S3^2 + S4^2 + S5^2 + S6^2)}$
Totaal vereiste buffer risico deelnemer	63	32	= 1% van beleggingen risico deelnemer
Vereist pensioenvermogen	1.367.351	1.363.053	conform Pensioenwet, artikel 132
Aanwezig pensioenvermogen	1.399.585	1.365.508	= Totaal activa - Overige passiva
Aanwezig -/- vereist **	32.234	2.455	
VEV-dekkingsgraad	116,0%	116,4%	
* Het diversificatie-effect is het verschil tussen de uitkomst van de S-formule (= Totaal vereiste buffers) en de optelling van S1 tm S10.			
** Omdat de beleidsdekkingsgraad van 114,5% lager is dan de vereiste dekkingsgraad is sprake van een reservetekort.			

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtsituatie. In die situatie is het eigen vermogen van het pensioenfonds zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan de hoogte van de technische voorzieningen.

De verschillen tussen de vereiste buffers op 31 december 2016 ten opzichte van 31 december 2015 vloeien voort uit de waardering en samenstelling van de beleggingen.

Het bestuur beschikt over de volgende beleidsinstrumenten om het solvabiliteitsrisico te beheersen:

- Beleggingsbeleid: zie paragraaf 4.5.1
- Premiebeleid: zie paragraaf 4.5.7
- Herverzekeringsbeleid: zie [s6] Actuariële risico's
- Toeslagbeleid: zie paragraaf 4.5.4

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies en de haalbaarheidstoets. Een ALM-studie is een analyse van de samenhang tussen de pensioenverplichtingen en verschillende beleggingsstrategieën in diverse economische scenario's. In een haalbaarheidstoets wordt het huidige beleid van het pensioenfonds aan de hand van diverse economische scenario's geanalyseerd en worden diverse stresstests uitgevoerd. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsplan als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

[s1] Renterisico

Het renterisico is het risico dat, als gevolg van veranderingen in de marktrente, de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en van de technische voorzieningen niet in dezelfde mate wijzigen. De strategische renteafdekking van de verplichtingen bedraagt sinds 2013 100%. Per 31 december 2016 bedraagt de effectieve renteafdekking 50% (2015: 50%); door de obligatieportefeuille.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duratie. De duratie is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. In onderstaande tabel staat de duratie van de vastrentende waarden en van de nominale pensioenverplichtingen voor risico fonds.

4.6c Duratie	Balanswaarde 2016	Duratie 2016	Balanswaarde 2015	Duratie 2015
(x € 1.000)				
Vastrentende waarden	835.721	9,9 jaar	808.784	10,0 jaar
Totaal beleggingen risico fonds incl. liq. middelen	1.386.740	6,0 jaar	1.356.070	6,0 jaar
Nominale pensioenverplichtingen voor risico fonds	1.172.430	12,5 jaar	1.167.606	12,2 jaar

[s2] Risico zakelijke waarden (prijsrisico)

Het prijsrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat.

Het prijsrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie. De diversificatie van de aandelenportefeuille staat in onderstaande tabel. Onder de post *aandelen* zijn mede begrepen portefeuilles die uit aandelen en andere beleggingen, zoals liquiditeiten, bestaan waarvan het doel het beleggen in aandelen is. In 2012 is, na een uitvoerige analyse, besloten om slechts in drie regio's te beleggen, namelijk Verenigde Staten, Europa en opkomende markten.

4.6d Aandelen geografisch	2016	in %	2015	in %	Strategische mix
(x € 1.000)					
Verenigde Staten	131.056	48,2%	118.165	46,9%	45,0%
Europa	78.287	28,8%	79.233	31,4%	30,0%
Opkomende markten	62.490	23,0%	54.782	21,7%	25,0%
Totaal Aandelen	271.833	100%	252.180	100%	100%

De diversificatie van vastgoed naar regio en sectoren staat in de volgende tabel.

4.6e Vastgoed	2016	in %	2015	in %	Strategische mix
Eurozone	150.105	89,1%	124.717	91,5%	100,0%
Europa overig	18.363	10,9%	11.261	8,3%	0,0%
Verenigde Staten	-	0,0%	377	0,3%	0,0%
Totaal Vastgoed	168.468	100%	136.355	100%	100%
Winkels	49.024	29,1%	43.716	32,1%	40,0%
Woningen	43.296	25,7%	37.546	27,5%	17,5%
Kantoren	44.139	26,2%	36.359	26,7%	30,0%
Logistiek	32.009	19,0%	18.735	13,7%	12,5%
Totaal Vastgoed	168.468	100%	136.355	100%	100%

[s3] Valutarisico

Het strategische beleid van het pensioenfonds is om alleen de valutaposities bij vastrentende waarden af te dekken. Ultimo 2015 en 2016 zijn geen valutaposities afgedekt. De totale valutablootstelling bedraagt € 316 miljoen (2015: € 312 miljoen). Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd en dat derhalve niet is afgedekt bedraagt eind 2016 circa 23% (2015: 23%) van de beleggingsportefeuille. De beleggingen in vreemde valuta kunnen als volgt worden gespecificeerd:

4.6f Valutablootstelling	EUR	USD	GBP	Overig Europa	Opkomende markten	Totaal
(x € 1.000)						
Aandelen	39.326	131.056	23.635	15.326	62.490	271.833
Vastgoed	150.073	-	4.918	13.477	-	168.468
Alternatieven	24.674	63.088	-	-	-	87.762
Vastrentend	835.721	-	-	-	-	835.721
Liquide middelen	20.517	2.438	-	-	-	22.955
Totaal 2016	1.070.311	196.582	28.553	28.803	62.490	1.386.739
2016 als % van het totaal	77,2%	14,2%	2,1%	2,1%	4,5%	100,0%
2015 als % van het totaal	77,0%	15,2%	2,0%	1,8%	4,0%	100,0%
Totaal 2015	1.043.830	205.585	27.776	24.097	54.782	1.356.070

[s4] Grondstoffenrisico

Grondstoffenrisico is het risico op waardedalingen van beleggingen in grondstoffen (commodities). Er zijn geen beleggingen in grondstoffen in 2015 en 2016.

[s5] Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee *over the counter*-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt. De volgende beheersmaatregelen zijn in werking:

- Er wordt alleen belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert.
- Er worden alleen transacties aangegaan met tegenpartijen van goede naam en faam.
- Er zijn limieten gesteld aan tegenpartijen op totaalniveau.
- Er wordt onderpand verlangd bij hypothecaire geldleningen en swaptions.

De kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille staat in onderstaande tabel. Onder *geen rating* vallen financiële instrumenten waar door kredietbeoordelaars geen waardering (rating) aan is gegeven.

4.6g Rating	Staats-obligaties	Credits	Micro finance	2016 totaal	2016 in %	2015 in %
(x € 1.000)						
AAA	65,3%	3,2%	-	406.610	48,7%	47,4%
AA	34,7%	11,6%	-	237.947	28,5%	27,5%
A	-	25,8%	-	57.721	6,9%	4,6%
BBB	-	21,3%	-	47.774	5,7%	5,9%
<BBB	-	30,9%	-	69.253	8,3%	8,3%
Geen rating	-	2,4%	100,0%	5.742	0,7%	4,9%
Cash & cash equivalents	-	4,8%	-	10.674	1,3%	1,3%
Portefeuillewaarde x € 1.000	611.296	224.069	356	835.721	100%	100%

Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, in het bijzonder *over the counter*-derivaten zoals swaptions, wordt door het pensioenfonds uitsluitend gewerkt met tegenpartijen waarmee een ISDA/CSA-overeenkomst is afgesloten. Ultimo 2016 staan geen swaption contracten uit (2015: nihil).

Herverzekeringsovereenkomsten van de technische voorzieningen zijn aangegaan met Nederlandse verzekeraars die onder toezicht staan van DNB.

[s6] Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Het langlevensrisico – het belangrijkste verzekeringstechnische risico – is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorzieningen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering

van de pensioenverplichting. Het pensioenfonds hanteert bij de waardering van de pensioenverplichtingen per 31 december 2016 de meest recente overlevingstafels: de AG Prognosetafel 2016 waarbij rekening is gehouden met de ervaringssterfte van het pensioenfonds op basis van het ervaringssterftemodel van Sprenkels & Verschuren.

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een partnerpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit. Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht, die periodiek wordt herzien.

[s7] Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn.

Dit risico wordt beheerst door in het beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Het niveau van de uitkeringen overtreft het niveau van de inkomende premies en directe beleggingsopbrengsten (dividend en rente). Er zijn echter voldoende obligaties die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt.

Er wordt een tweetal liquiditeitsratio's gehanteerd: één op een driemaands horizon en één op een vijfjaars horizon. De essentie van beide ratio's is dat de beschikbare liquiditeit wordt afgezet tegen de liquiditeitsbehoefte. De hiervoor genoemde maatstaven worden op kwartaalbasis gemonitord, waarbij als richtlijn geldt dat deze ruim boven de 100% horen te liggen.

- De liquiditeitsratio op driemaands horizon bedraagt eind 2016: 1.926% (2015: 1.804%).
- De liquiditeitsratio op vijfjaars horizon bedraagt eind 2016: 279% (2015: 256%).

[s8] Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Deze posten staan in onderstaande tabel vermeld.

4.6h Grootste tegenpartijen	2016	in %	2015	in %
(x € 1.000)				
Duitsland	204.814	14,8%	206.557	15,2%
Nederland	162.268	11,7%	144.665	10,7%
Frankrijk	52.627	3,8%	65.633	4,8%
Oostenrijk	47.072	3,4%	46.766	3,4%
België	44.428	3,2%	42.420	3,1%

[s9] Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, controles en kwaliteit geautomatiseerde systemen. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

[s10] Actief beheer

Het actief beheer risico (S10) als onderdeel van het vereist eigen vermogen, heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel)portefeuille vastgelegde benchmark.

Specifieke financiële instrumenten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruik gemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel – berekend inclusief de economische effecten van derivaten – dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

4.7 Bestemming van het resultaat

Het saldo van baten en lasten is toegevoegd aan de reserves.

4.8 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich na balansdatum geen gebeurtenissen voorgedaan die van invloed zijn op de financiële positie van het pensioenfonds per 31 december 2016.

Rotterdam, 23 mei 2017

Het bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

De heer H.J. Machielsen (voorzitter)

Mevrouw F. Wittermans

De heer D.E. Sikkens (plaatsvervangend voorzitter)

De heer M. Schenkel

De heer H.F. Meurs (plaatsvervangend voorzitter)

De heer K.H. Knapper

De heer L.F.J. Jansen

5. Overige gegevens

5.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Nedlloyd Pensioenfonds te Rotterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 11 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 550.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds, uitgaande van de feitelijke situatie op balansdatum. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum tenminste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen aangegaan tot de balansdatum, sprake van toereikende solvabiliteit.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Purmerend, 23 mei 2017

E.W.J.M. Schokker AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant



Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds per 31 december 2016 en van het resultaat en de kasstromen over 2016, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds (de Stichting) te Rotterdam gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2016;
- 2 de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht over 2016; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting



Goedkeurende controleverklaring



Materialiteit

Materialiteit van EUR 11 miljoen, 0,8% van het pensioenvermogen



Kernpunten

- De waardering van beleggingen
- De waardering van de technische voorzieningen

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 11 miljoen (2015: EUR 11 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 2016 (0,8%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het Bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 550.000 aan het Bestuur rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beursgenoteerde beleggingen uitbesteed aan BNY Mellon. De pensioenadministratie is uitbesteed aan Aon Hewitt. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beursgenoteerde beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door BNY Mellon en informatie over de technische voorzieningen en pensioenuitkeringen die is verstrekt door Aon Hewitt.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van BNY Mellon en Aon Hewitt, zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2016 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het Bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan BNY Mellon en Aon Hewitt.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van directe beleggingsopbrengsten en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beursgenoteerde beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het Bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen zijn een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde. Uit noot 4.5.1c in de toelichting op de jaarrekening blijkt dat ultimo 2016 voor EUR 256 miljoen (19%) van de beleggingen voor risico fonds, de waardering gebaseerd is op opgaven van de fondsmanagers. Het bepalen van de actuele waarde voor deze beleggingen is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.



Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het Bestuur. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van beleggingen met behulp van schattingen een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 36 tot en met 39 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot h zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Voor individueel significante beleggingen hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen, gebaseerd op de opgaven van de fondsmanagers, onderzocht.



De waardering van deze beleggingen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant.

Significante afwijkingen zijn door ons nader onderzocht. Bovendien hebben wij ook de monitoring van de uitvoeringsorganisatie op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in onze werkzaamheden betrokken.

De waardering van beleggingen

Tot aan de datum van onze controleverklaring hebben wij voor EUR 64 miljoen (25%) van de niet-beursgenoteerde beleggingscategorieën de waardering niet kunnen toetsen aan door een accountant gecontroleerde jaarrekeningen, voorzien van een goedkeurende controleverklaring.

Wanneer niet tijdig een jaarrekening, voorzien van een goedkeurende controleverklaring, beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering, zoals door de fondsmanager is afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen. In aanvulling hierop hebben we diverse gesprekken gevoerd met betrokken frontoffice-medewerkers van de Stichting, waarbij wij significante gebeurtenissen na balansdatum, mogelijke risico's en andere relevante aspecten die van invloed zijn op de waardering van deze fondsen hebben besproken en getoetst aan brondocumentatie.

Onze observatie



Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

De waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving



De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorziening komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de markttrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het Bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het Bestuur heeft in de toelichting op pagina 38 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. In noot 4.6 (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak



Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerende actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerende actuaire over de te volgen aanpak, de aandachtspunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het Bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het Bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerende actuaire. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerende actuaire geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaire.

De waardering van de technische voorzieningen

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.



Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de Kerncijfers;
- het Organisatieprofiel;
- het Bestuursverslag;
- de Overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het Bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Bestuur voor de jaarrekening

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het Bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.



Het Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate – maar geen absolute mate – van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Voor een nadere beschrijving van onze verantwoordelijkheid ten aanzien van een controle van de jaarrekening verwijzen wij naar de website van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA).

https://www.nba.nl/Documents/Tools%20Vaktechniek/Standaardpassages/Standaardpassage_nieuwe_controletekst_niet_oob_variant_%20Nederlands.docx

Utrecht, 23 mei 2017

KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA

5.3 Verslag van het verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft haar taken en bevoegdheden naar tevredenheid kunnen uitvoeren op basis van overeengekomen procedures die voorzien in een periodieke informatievoorziening vanuit het bestuur van het Nedlloyd Pensioenfonds (NPF). In totaal vonden vier overlegvergaderingen met het bestuur plaats die het VO in de gelegenheid stelden om over onderwerpen geïnformeerd te worden. Daarnaast vond er een specifieke informatievergadering plaats over de haalbaarheidstoets. De toelichtingen waren overtuigend en naar de mening van het VO voldoende om een oordeel te kunnen vormen.

In 2016 heeft zich een aantal wijzigingen in het VO voorgedaan. Helaas moesten wij, vanwege zijn overlijden, afscheid nemen van onze voorzitter, de heer Eric Roelen. In hem missen we niet alleen een aimabel persoon, maar ook een grote dosis kennis op pensioengebied. Zijn taak als voorzitter is overgenomen door vicevoorzitter mevrouw Antoinette Stegmeijer.

Om reden van een bestaande vacature bij de werkgeversvertegenwoordigers in het VO, is de heer Marc Niederer van werknemersvertegenwoordiging overgegaan naar werkgeversvertegenwoordiging. Door zijn functie binnen Svitzer is dit passend. Door deze wijziging is er per eind 2016 een vacature binnen de geleding van de werknemers ontstaan. Tevens is er een vacature bij de gepensioneerden geleding. In de VO-vergadering van 13 december 2016 is besloten deze vacature voorlopig aan te houden, in verband met de interne discussie die is ontstaan over de samenstelling en het aantal leden van het VO.

In 2016 is afgesproken om naast de twee formele vergaderingen met het NPF-bestuur, ook twee informele vergaderingen te beleggen. Op deze wijze kunnen in een vroeg stadium onderwerpen worden besproken en wordt het VO sneller over ontwikkelingen geïnformeerd. Het VO wil graag een sparringpartner zijn van het bestuur en met het invoeren van twee informele vergaderingen, is het contact met het bestuur frequenter en kan het VO deze taak beter uitvoeren.

Het VO heeft onveranderd aandacht gegeven aan de vier speerpunten die in 2015 waren geformuleerd:

- de wijze waarop het bestuur aan het VO verantwoording aflegt: hoe kunnen de processen worden verbeterd?
- het behoud van de dekkingsgraad;
- de uitvoeringskosten van de NPF;
- de kwaliteit van het uitvoeringsorganisatie AON Hewitt.

Binnen het VO een discussie ontstaan over de samenstelling en het aantal leden van het VO. De vraag die we proberen te beantwoorden is hoe we met een verminderd aantal leden kunnen borgen dat enerzijds alle geledingen zijn vertegenwoordigd en dat anderzijds er een voldoende kennisniveau is om onze taak te kunnen uitvoeren.

In het verslagjaar 2016 hebben we meerdere bijeenkomsten gehad met zowel het bestuur als de visitatiecommissie. Deze vergaderingen waren zeer informatief en productief en verliepen in een positieve atmosfeer.

Economische situatie en rendement

De Nederlandse economie groeide in 2016 gestaag met 2% op jaarbasis, maar is met onzekerheden omgeven. De inflatie (HICP) blijft echter ver verwijderd van het langjarige gemiddelde van ongeveer 2%. De arbeidsmarkt heeft een positieve, doch voorzichtig herstel getoond. De netto rentebetalingen nemen af door lagere rentetarieven. In 2016 verbeterde de mediane statische koopkracht, met respectievelijk 2,3%. Wat zich vertaalde, mede door verschillende beleidsmaatregelen, in een toenemende koopkracht van werkenden in 2016. Al met al overwegend positieve ontwikkelingen, echter met een gerede 'hand op de knip' in onzekere tijden (met name op internationaal gebied).

Op de beleggingen heeft het NPF een keurig jaarrendement gemaakt van 7,5%. Dit rendement is in bijna gelijke mate behaald met de returnportefeuille en met de risico- managementportefeuille. Dit rendement is iets lager dan de benchmark (7,8%). De gedurende het jaar gedaalde lange rente heeft de dekkingsgraad negatief beïnvloed, maar desalniettemin is de dekkingsgraad wel gestegen van 116,6% naar 118,7% per ultimo 2016.

Evenals in 2015 kon ook in 2016 een toeslag worden toegekend. Door de geringe inflatie bedroeg de toeslag slechts 0,05%, maar het positieve signaal naar de deelnemers is duidelijk.

Visitatiecommissie

Het VO is betrokken geweest bij de selectie voor een nieuw lid van de visitatiecommissie. Met de visitatiecommissie is overleg geweest over het jaar 2016. Daarin is een aantal onderwerpen besproken, waaronder communicatie, informatieverstrekking door het bestuur, kwaliteit van de dienstverlening, samenstelling van het VO, beleggingsbeleid en de toekomst van NPF.

Adviezen

In 2016 heeft het VO adviesaanvragen ontvangen en advies uitgebracht over:

- Het communicatiebeleidsplan 2017
- Aanpassing statuten Stichting Nedlloyd Pensioenfonds
- Aanpassing van de Uitvoeringsovereenkomst
- Aanpassing van het Pensioenreglement
- Wijziging referentiesalaris beloningsbeleid
- Werkwijze benoeming leden van de Visitatiecommissie
- Klachtenregeling (nog in behandeling per eind 2016)
- Opstellen van een verkiezingsreglement

De door het VO uitgebrachte adviezen zijn telkens tot stand gekomen na uitvoerige toelichting door het bestuur of derden. Voorgestelde wijzigingen en/of aanpassingen zijn door het bestuur overgenomen.

Toekomst van het fonds

Het bestuur heeft het VO geïnformeerd dat het een toekomst visie voor de komende jaren formuleert. In 2016 is het bestuur een voorzichtige oriëntatie van de markt gestart en heeft er een aantal voorbesprekingen met andere pensioenfondsen plaatsgevonden.

Het aantal actieve deelnemers binnen het fonds is in 2016 gedaald. Het aantrekken van nieuwe actieve deelnemers is een speerpunt geweest in 2016; echter dit heeft nog niet geleid tot concrete afspraken of nieuwe contracten met werkgevers.

Verantwoording en oordeel 2016

Het VO heeft kennisgenomen van het concept-jaarverslag en jaarrekening 2016. Het VO concludeert op basis van alle ter beschikking gestelde documenten en de toelichtingen dat het bestuur zijn beleggings- en risicobeheerbeleid, op bekwame wijze heeft uitgevoerd. Het VO oordeelt positief over het beleid van het bestuur in 2016. De visitatiecommissie heeft het Rapport Intern Toezicht (visitatie) uitgebracht. Dit rapport is door het VO besproken en de dertien aanbevelingen gedaan door de visitatiecommissie zullen door het VO in overleg met het bestuur worden gemonitord.

Vooruitblik 2017

Het VO zet de discussie voort over de samenstelling en het aantal leden van het VO. Het streven is deze discussie in 2017 af te ronden. Daarnaast werkt het VO aan het opstellen van een competentievisie en is voornemens een zelfevaluatie uit te voeren.

Het VO dankt het bestuur en de visitatiecommissie voor de goede samenwerking.

Rotterdam, 23 mei 2017

Namens het verantwoordingsorgaan van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

Antoinette Stegmeijer, voorzitter

Hans Muis, secretaris

Reactie van het bestuur

Met dank heeft het bestuur kennisgenomen van het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid van het bestuur in 2016. Het bestuur ervaart de overleggen met het verantwoordingsorgaan als constructief en de in 2016 ingezette weg, zal in 2017 worden voortgezet. Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor de in 2016 uitgebrachte adviezen. Het bestuur hecht hier veel belang aan.

Het verantwoordingsorgaan geeft in haar vooruitblik aan dat het in 2017 er naar streeft de discussie over de samenstelling en het aantal leden van het verantwoordingsorgaan af te ronden. Waar nodig zal het bestuur zal het verantwoordingsorgaan hierbij ondersteunen.

Het bestuur dankt de leden van het verantwoordingsorgaan voor hun werkzaamheden in het afgelopen jaar en voor de prettige sfeer waarin de samenwerking verliep.

Rotterdam, 23 mei 2017

Het bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

5.4 Verslag van de visitatiecommissie

Deze rapportage bevat de bevindingen van de Visitatiecommissie (hierna: VC) naar aanleiding van haar onderzoek naar het functioneren van het bestuur van de Stichting Nedlloyd Pensioenfonds (hierna: fonds) over het kalenderjaar 2016. De taak van de VC bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van het fonds, op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De VC volgt bij het uitvoeren van haar rol de toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector.

De huidige VC is benoemd door het bestuur. De VC legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan (hierna: VO) en aan het Bestuur.

De VC bestaat uit:

De heer F.J.C. (Fokko) Covers;

Mevrouw L.E.M. (Lucie) Duynstee;

Mevrouw A.J.E.M. (Annemiek) Vollenbroek (voorzitter).

Algemeen oordeel

Naar het oordeel van de VC is het bestuur in voldoende mate 'in control' over het fonds. De inrichting van de organen van het fonds en de statutaire verankering daarvan is op orde. De vergaderstructuur, de vergadercultuur, de deskundigheid van het bestuur en de kritische houding van het bestuur ten opzichte van zichzelf leiden ertoe dat het bestuur goed functioneert. De verschillende commissies zijn goed ingebed in de fondsorganisatie en leveren een belangrijke bijdrage aan de ondersteuning van het bestuur. Het bestuur is zich bewust van de noodzaak van evenwichtige belangenafweging en handelt daar ook naar.

Het bestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid. De persoonlijke pensioeninformatie is goed toegankelijk en het pensioenbewustzijn wordt bevorderd. Het beleid stimuleert de dialoog met de belanghebbenden over het gevoerde en het te voeren beleid.

Zonder aan dit oordeel afbreuk te doen, doet de VC een aantal aanbevelingen om het functioneren van het bestuur verder te verbeteren. De aanbevelingen zijn opgenomen in het visitatierapport over het kalenderjaar 2016. Hieronder is een samenvatting van de belangrijkste aanbevelingen opgenomen.

De belangrijkste oordelen en aanbevelingen

Opvolging eerdere aanbevelingen

De VC beveelt het bestuur aan de procedure met betrekking tot het al dan niet opvolgen van aanbevelingen van de VC, de accountant en/of de certificerend actuaaris aan te scherpen, transparanter vast te leggen en daarover verantwoording af te leggen aan het VO en in het jaarverslag.

Functioneren van de governance

De VC is van oordeel dat de betrokkenheid van de werkgevers bij het fonds beperkt is. Betrokkenheid van de werkgevers draagt bij aan de toekomstbestendigheid van het fonds. Daarom beveelt de VC het bestuur aan na te gaan welke mogelijkheden het bestuur heeft om de betrokkenheid van de aangesloten werkgevers bij het fonds te vergroten.

Het bestuur heeft oog voor de inrichting van het bestuur volgens het paritaire model, maar naar de mening van de VC heeft het bestuur wel uitdagingen bij de invulling daarvan, mede als gevolg van de beperkte betrokkenheid van de werkgevers bij het fonds. De VC herhaalt daarom haar aanbeveling uit 2015 om na te gaan of de argumenten die aan het paritaire bestuursmodel ten grondslag liggen nog steeds valide zijn.

Beleid van het bestuur

De VC is van mening dat het bestuur in 2016/2017 belangrijke stappen heeft gezet ten aanzien van het (her)formuleren van de missie, visie en strategie van het fonds. Ten tijde van de visitatie was het bestuur nog bezig met het proces om de missie, visie en strategie van het fonds te herijken.

Met betrekking tot de doelstelling van het bestuur om de kwaliteit van de pensioenuitvoering te verhogen en eventuele kostenvoordelen te borgen door samen te werken met andere pensioenfondsen, is de VC van mening dat het bestuur de grip op het proces om tot samenwerking met ander pensioenfondsen te komen, kan versterken.

De VC beveelt aan om een plan van aanpak op te stellen met concrete doelstellingen en deadlines, zodat het bestuur meer grip houdt op de voortgang van dit traject.

Beleggingsbeleid

Gezien het vergrijzende deelnemersbestand (4,3% deelnemers, 28,6% gewezen deelnemers en 67,1% gepensioneerden) voert het pensioenfonds een relatief actief beleggingsbeleid. Naar gelang het aandeel van gepensioneerden in het deelnemersbestand stijgt, zal naar de mening van de VC het karakter van het fonds en daarmee de aard van het beleggingsbeleid en de beleggingen in de toekomst veranderen, alsmede de daarbij behorende beheersmaatregelen.

De VC beveelt het bestuur aan om alert te blijven op de waarborgen om het actieve beleid daadwerkelijk te kunnen bewaken. Deze waarborgen liggen zowel op het vlak van mensen (is er voldoende deskundigheid in huis) systemen (het risicomanagementsysteem), als in de organisatie (continuïteit, AO-processen).

De VC is van mening dat het fonds onder de huidige omstandigheden een adequaat stelsel van waarborgen heeft ingericht om de ontwikkeling en risico's van de portefeuille te beheersen.

Gezien het actieve karakter van het beleggingsbeleid en de rol van de uitvoeringsorganisatie daarin, vindt de VC het wel belangrijk dat de externe beleggingsadviseurs op adequate wijze invulling kunnen geven aan hun adviesrol richting het bestuur om zodoende bij te dragen aan de 'countervailing power'

ten opzichte van de uitvoeringsorganisatie. De wijze waarop de aanstelling van twee nieuwe beleggingsadviseurs is geschied, vindt de VC voor verbetering vatbaar.

De VC beveelt het bestuur aan om goed te bewaken dat de externe adviseurs op adequate wijze invulling kunnen geven aan hun rol. Ook adviseert de VC om het functioneren van de adviseurs tijdig te evalueren, om zo nodig bij te kunnen sturen.

Verder beveelt de VC aan om de feitelijke renteafdekking en de geformuleerde strategische renteafdekking beter op elkaar af te stemmen en vast te leggen in de ABTN.

Ook beveelt de VC aan om de kosten van het vermogensbeheer (inclusief de transactiekosten) periodiek te monitoren en te beoordelen of voldoende meer rendement wordt gemaakt om de meerkosten te verantwoorden.

Adequate risicobeheersing

Gezien de wijze waarop het fonds het vermogensbeheer heeft ingericht en het feit dat het fonds veel activiteiten heeft uitbesteed, is de VC van mening dat het risicomanagement krachtiger moet worden ingericht. Alhoewel het voor een uitvoeringsorganisatie van deze omvang ver gaat om een volledige zogenaamde 'three lines of defense' op te bouwen, is de VC van mening dat ook een basisinrichting van een 'three lines of defense' bijdraagt aan versterking van het risicomanagement. De VC beveelt daarom aan met name de tweede lijn sterker in te vullen door de (eventuele externe) risicomanager. Deze risicomanager is dan niet alleen rapporterend maar ook signalerend en bewakend. Verder monitort deze risicomanager zelfstandig de risico 's in de beleggingsportefeuille. Daarnaast moet het voor een effectieve tweede lijn mogelijk zijn dat de risicomanager een directe rapporteerlijn heeft naar het bestuur. Door het risicomanagement te versterken kan het volwassenheidsniveau van het risicomanagement opgetrokken worden naar het door DNB geformuleerde en vereiste volwassenheidsniveau drie en kan de basis worden gelegd om op volwassenheidsniveau vier te komen.

Tot slot

De VC dankt het bestuur voor haar openheid en de geboden toegankelijkheid tot de documenten. Dit gaf de VC een goede basis voor de uitvoering van haar werkzaamheden. De VC hoopt het bestuur met dit rapport handvatten te geven voor verdere optimalisering van haar bestuurlijk functioneren en heeft er alle vertrouwen in dat het fonds in goede handen is bij het bestuur.

Rotterdam, april 2017

De visitatiecommissie:

F.J.C. Covers

L.E.M. Duynstee

A.J.E.M. Vollenbroek (voorzitter)

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft in de bestuursvergadering van 2 mei 2017 kennisgenomen van de waarnemingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie. Door het jaar heen zal het bestuur periodiek stilstaan bij de invulling van deze aanbevelingen. Het bestuur is blij dat de visitatiecommissie de lat hoog blijft leggen wat betreft het toezicht op het pensioenfonds.

De visitatiecommissie is van oordeel dat de betrokkenheid van de werkgevers bij het fonds beperkt is en beveelt het bestuur aan om na te gaan welke mogelijkheden er zijn om hun betrokkenheid bij het fonds te vergroten. Het bestuur zal zich inspannen om de betrokkenheid van de werkgevers te vergroten. Ook zal het bestuur, zoals de visitatiecommissie aanbeveelt, nagaan of de argumenten die aan het paritaire bestuursmodel ten grondslag liggen, nog steeds valide zijn. Dit is een onderwerp dat jaarlijks tijdens de zeedagen wordt besproken.

Met betrekking tot de doelstelling om met andere pensioenfondsen te gaan samenwerken, beveelt de visitatiecommissie het bestuur aan een plan van aanpak op te stellen met concrete doelstellingen en deadlines. Het bestuur zal in dit plan het samenwerkingstraject/proces beschrijven en afbakenen. Op gezette tijden zal het bestuur een evaluatiemoment inlassen. Het bestuur merkt hierbij op dat elk fonds een eigen, soms afwachtende houding aanneemt in een samenwerkingstraject. Harde deadlines stellen is volgens het bestuur derhalve niet opportuun.

De visitatiecommissie merkt op dat het pensioenfonds een relatief actief beleggingsbeleid voert. De visitatiecommissie beveelt het bestuur aan om alert te blijven op de waarborgen om het actieve beleid daadwerkelijk te kunnen bewaken. Het bestuur realiseert zich dat het belangrijk is om alert te blijven op de waarborgen om het beleid te kunnen bewaken en zal dit ook in 2017 monitoren. De visitatiecommissie merkt daarnaast op dat zij het belangrijk vindt dat de externe beleggingsadviseurs van het pensioenfonds op adequate wijze invulling kunnen geven aan hun adviesrol richting het bestuur om zodoende bij te dragen aan de 'countervailing power' ten opzichte van de uitvoeringsorganisatie. Ook adviseert de visitatiecommissie het functioneren van de adviseurs tijdig te evalueren om zo nodig bij te kunnen sturen. Het bestuur onderkent het belang van 'countervailing power' van de externe beleggingsadviseurs en zal ervoor zorgdragen dat de adviseurs op adequate wijze invulling kunnen blijven geven aan hun adviesrol. De evaluatie van de externe adviseurs staat reeds voor het eind van 2017 gepland.

Wat betreft het verbeteren van de risicomanagementstructuur beveelt de visitatiecommissie aan om de structuur en vastlegging van het risicomanagement te verbeteren door een basis van 'three lines of defense' in te richten, met name door de risicomanagementfunctie te verstevigen. Het bestuur heeft sinds begin 2017 een externe deskundige aangesteld om een totaalrisicomanagement framework op te zetten, waarin alle processen van het pensioenfonds en de daarbij behorende financiële en niet-financiële risico's worden meegenomen. Op basis hiervan kan de risicomanagementfunctie in de toekomst verder worden opgebouwd.

Het bestuur dankt de visitatiecommissie voor haar werkzaamheden en de prettige samenwerking.

Rotterdam, 23 mei 2017

Het bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

5.5 Personalia

Bestuur

Bestuursleden		Namens	Dagelijks bestuur	Portefeuillehouders Vermogensbeheer	Pensioencommissie	Communicatiecommissie	Klachtencommissie
Jeppe Machielsen		werkgevers	vz.	vz.			
Jacob Tas	t/m 31-12-2016	werkgevers		x			
Feikje Wittermans	per 1-1-2017	werkgevers				x	
Daniël Sikkens		werknemers	plv. vz.			x	x
Mark Schenkel		werknemers			x*		x*
Hans Meurs		gepensioneerden	plv. vz.			x	
Koen Knapper		gepensioneerden		x		vz.	
Ab Poldervaart	t/m 31-12-2015	gepensioneerden			vz.		vz.
Ludo Jansen	per 1-1-2016	gepensioneerden			x		x
David Richert	t/m 31-3-2016	externe adviseur		x			
Ton Vorst	t/m 31-12-2016	externe adviseur		x			
Lucienne Luyten	per 1-1-2017	externe adviseur		x			
Edwin Schokker	per 1-1-2016	externe adviseur			x		
Ab Poldervaart	t/m 31-12-2016	externe adviseur			x		

* Per 1 januari 2016 als voorzitter van de Pensioencommissie en de Klachtencommissie

Jeppe (H.J.) Machielsen: geboren op 3 januari 1960, benoemd op 1 december 2011 tot eind 2019 (herbenoemd per 1 december 2015)

hoofdfunctie: voormalig directeur concern control van Koninklijke Nedlloyd N.V. en voormalig CFO (lid van de raad van bestuur) van ENECO N.V.

nevenfuncties: lid van de raad van commissarissen van PWN N.V.; lid Raad van Toezicht Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken; voorzitter van de Raad van Toezicht Stichting Pensioenfonds Recreatie.

Jacob (J.) Tas: geboren op 23 juni 1965, benoemd op 1 oktober 2004 tot eind 2016

hoofdfunctie: chief executive van Nacro te Londen, voormalig directeur operations van Koninklijke P&O Nedlloyd N.V.

nevenfuncties: bestuurslid van Warchild UK; oprichtingslid van Centre for Narrative Leadership; bestuurslid van het Dutch Centre in Londen.

Feikje (F.) Wittermans: geboren op 29 februari 1964, benoemd op 1 januari 2017 tot eind 2021

hoofdfunctie: business development manager Vopak Nederland

nevenfuncties: geen

Daniël (D.E.) Sikkens: geboren op 3 januari 1957, benoemd op 1 januari 2011 tot eind 2018

hoofdfunctie: zelfstandig adviseur op het gebied van fusies, overnames, financieringen, herstructureringen en procesmanagement, voormalig secretary executive committee/manager corporate communications van P&O Nedlloyd.

nevenfuncties: secretaris/penningmeester Vereniging Nedlloyd Golf; voorzitter Stichting Kralingsche Golfweek; voorzitter bestuur Algemene Erasmus Alumni Vereniging; vertrouwenspersoon Klachtenregeling Rotterdamse Schoolvereniging; griffier Militaire Mobiele Rechtbank (tot 1 maart 2017); lid Advisory Committee Pensioen Bestuurstafel van het European Pension Fund Investment Forum.

- Mark (M.) Schenkel** geboren op 15 augustus 1974, benoemd op 1 januari 2015 tot eind 2020 (herbenoemd per 1 januari 2017)
 hoofdfunctie: voorheen General Manager corporate services en compliance Maersk Group.
 nevenfuncties: voorzitter VvE Complex Wijnhaeve; lid Raad van Toezicht Stichting gayRotterdam; kascommissie D66 Rotterdam Stad/Centrum en D66 Rotterdam.
- Hans (H.F.) Meurs:** geboren op 2 december 1949, benoemd op 1 januari 2015 tot eind 2018
 hoofdfunctie: voormalig Senior Vice President Asia CMA CGM, voormalig regio directeur Asia Pacific P&O Nedlloyd.
 nevenfuncties: geen
- Koen (K.H.) Knapper:** geboren op 16 mei 1953, benoemd op 1 januari 2013 tot eind 2020 (herbenoemd per 1 januari 2017)
 hoofdfunctie: voormalig financial controller bij Koninklijk Vopak N.V., voormalig finance manager bij P&O Nedlloyd B.V.
 nevenfuncties: zelfstandig financieel adviseur, lid van het verantwoordingsorgaan van Stichting Pensioenfonds Vopak, lid van de raad van toezicht van Zorggroep Krimpen, lid van het bestuur van Stichting Drienerlo 2020.
- Ludo (L.F.J.) Jansen:** geboren op 18 juli 1948, benoemd op 1 januari 2016 tot eind 2019
 hoofdfunctie: voormalig voorzitter Raad van Bestuur Orbis Medisch Centrum te Sittard, voormalig hoofd P&O Quick Dispatch Rotterdam.
 nevenfuncties: voorzitter van een tweetal Stichtingen op gebied van Religieus en Monumentaal Erfgoed; voorzitter Raad van Toezicht Sittard Barok Ensemble.

Verantwoordingsorgaan:

- namens gepensioneerden: Hans (J.E.) Muis, secretaris
 Han (H.) van Manen
 Ron (R.E.) van Meurs
 Hennie (H.G.A.) Rijntjes
 Vacature
- namens werknemers: Antoinette (A.) Stegmeijer, voorzitter
 Vacature
- namens werkgevers: Marc (M.) Niederer, plv. secretaris
 Hans (H.J.E.) de Groot

- Visitatiecommissie:** Lucie (L.E.M.) Duynstee (tot 1 augustus 2017)
 Annemiek (A.J.E.M.) Vollenbroek (vanaf 1 juli 2015 tot 1 juli 2019)
 Fokko (F.J.C.) Covers (vanaf 1 januari 2017 tot 1 januari 2021)

Directie:	Frans (F.T.E.) Dooren, directeur nevenfuncties: Instituut voor Pensioeneducatie (IVP): lid Dagelijks Bestuur; Pensioen- fonds Medewerkers Apotheken (PMA) : Extern lid beleggingscommissie (tot en met september 2016); Akina: Lid Investor Committee Eurochoice II en III; European Pension Fund Investment Forum (EPFIF): lid Advisory Committee; Capricorn Cleantech Fund N.V: bestuurslid namens het pensioenfonds; BMO Asset Management (voorheen F&C): lid Klantenadviesraad;
Accountant:	Jacco (J.C.) van Kleef, KPMG Accountants N.V.
Certificerend actuaris:	Edwin (E.) Schokker, Willis Towers Watson
Adviserend actuaris:	Sprenkels & Verschuren B.V.
Compliance officer (extern):	Nederlands Compliance Instituut B.V.
Compliance officer (intern):	Frans (F.T.E.) Dooren

5.6 Samenvatting Pensioenreglement IDC 2015

Pensioensysteem:	Individueel beschikbare premiereregeling, waarbij na ontvangst de premies worden belegd op een beleggings- of spaarrekening, tenzij de deelnemer voor 15 januari aangeeft de spaarbijdragen aan te willen wenden voor pensioenaanspraken.
Pensioenrichtdatum:	De eerste van de maand volgend op de 67 ^{ste} verjaardag, aankoop van levenslang ouderdoms- en nabestaandenpensioen in de verhouding 100:70 bij een gekwalificeerde pensioenuitvoerder.
Ingangsdatum:	Flexibele pensioendatum tussen 55 en 67 jaar.
Premiegrondslag:	Het pensioengevende salaris (dat is het met de werknemer overeengekomen vaste bruto jaarsalaris inclusief vakantietoeslag en eventuele dertiende maand), gemaximeerd op € 100.000, minus de franchise.
Franchise:	Per 1 januari 2016: € 12.953 (fiscaal minimum).
Premiebijdragen:	Leeftijdsafhankelijke premies tot 67 jaar; een percentage van de premiegrondslag, gebaseerd op Besluit 2015, staffel II, 3% rekenrente.
Risico partnerpensioen tijdens deelnemerschap:	
• Levenslang:	1,16% van de laatst vastgestelde pensioengrondslag vermenigvuldigd met het aantal dienstjaren vanaf datum indiensttreding, doch niet eerder dan vanaf 1 januari 2015 rekening houdend met de parttimefactor.
• Anw:	12 maal de maandelijkse nabestaandenuitkering vanuit de Algemene Nabestaandenwet (exclusief vakantiegeld en exclusief tegemoetkoming) (2015: € 14.659) ingaande de eerste dag van de maand volgend op de maand, waarin de deelnemer overlijdt.
Wezenpensioen:	Voor elk kind (maximaal vijf) 0,232% van de laatst vastgestelde pensioengrondslag vermenigvuldigd met het aantal dienstjaren vanaf datum indiensttreding, doch niet eerder dan vanaf 1 januari 2015.
Toeslagbeleid (directe inkoop):	Zolang de beleidsdekkingsgraad gelijk is aan of hoger is dan 110%: aanpassing ingegane pensioenen en premievrije aanspraken met procentuele wijziging van de algemene prijsindex voor zover toekomstbestendig kan worden geïndexeerd en voor zover de wet en de financiële positie van het fonds dit toelaat.
Keuzemogelijkheden:	Tussentijds (een deel van) het pensioenkapitaal omzetten in pensioenaanspraken, flexibele pensioendatum, variatie hoogte pensioenuitkeringen en/of deeltijdpensioen vanaf 55 jaar.

Colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van: Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

bezoekadres: Boompjes 40 3011 XB Rotterdam
postadres: Postbus 1982 3000 BZ Rotterdam

telefoon: 010 - 400 70 20
e-mail: nedlloyd.pensionfund@nedlloyd.com
internet: www.nedlloydpensioenfonds.nl

Publicatiedatum: mei 2017